

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XL • NR. 7 (807) • 16-30 Iunie 1995 • 18 SIVAN - 2 TAMUZ 5755 • 12 PAGINI - 150 LEI

NEVOIA DE LUMINĂ

Lungul drum prin pustiu al fiilor lui Israel spre Tora Făgăduinței a fost marcat de Revelația Sinaitică - Primirea Decalogului -, care avea să fie pentru totdeauna un far de lumină pentru noi și pentru întreaga omenire.

Mose transmite poporului poruncile divine, organizează pe această bază Cortul Alianței, care i-a însoțit pe evrei prin pustiu și care urma să fie înlocuit prin Templul din Ierusalim, după o perioadă de organizare a vieții stabile în Tora Sfântă.

Decalogul însemna lumină spirituală pentru totdeauna. Legile toate, întreaga Tora, constituie și ele lumină și un benefic far de orientare în viața de zi cu zi. Dar mai trebuia ceva: lumina materială, lumina palpabilă pe care orice om s-o poată vedea și care întruchipează lumina interioară pe care o dau înțelegerea și trăirea legilor primite.

Iată de ce capitolul biblic „Behaalotha et Hanerot” - „Când vei înălța luminile” - introduce un inedit element material cu valoare simbolică, MENORA.

Lumina Menorei, care simbolizează lumina Torei, a fost și a rămas o constantă a vieții poporului nostru. În Arca Alianței erau Tablele Legii, iar acum avem în Chivotul Sfânt Surul de Tora. Și când, de Simhat Tora, Sururile Sfinte sunt scoase și predate enoriașilor, se pune

în locul lor o lămpă aprinsă. Nici o clipă obștea lui Israel nu poate rămâne fără lumină. Și lumina materială, ca și cea spirituală, trebuie să fie un deziderat și apoi un bun dobândit al întregii omeniri.

Nu o dată, în decursul milenarelor noastre istorii de păstrători ai Menorei și de năzuință spre mai multă lumină, nenumărați dușmani au încercat să stingă lumina.

A stins-o Antiohus Epifanes, dar Macabei au reaprins-o.

A stins-o Nabucodonosor, dar Ezra și Nehemia au reaprins-o.

A stins-o Titus, la Ierusalim, dar Iohanan ben Zakkai a reaprins-o la Yavne, iar după el, mii și mii de cărturari și simpli evrei au reaprins-o, în lunga noapte a Galuth-ului, prin Menore și prin studiu în ieșivot, în sinagogi și în căminele evreiești, dar, mai ales, în sufletele noastre. Mamele evreiești au învățat pe fetele lor să aprindă luminile sfinte de Șabat și să respecte sfințenia vieții, iar tații i-au învățat pe băieți și pe fetele lor să aprindă și să poarte în sufletele lor lumina învățurii și să trăiască în lumina ei.

Iar acum, în zilele noastre, când a renăscut Statul Evreu, după milenii de suferință, Poporul Cărții și al

HAIM RIEMER

Continuare în pag. 4

Omagiu adus unei mari personalități: DR. WILHELM FILDERMAN

Luni, 22 mai a.c., a avut loc, la Templul Coral din București, comemorarea a 32 de ani de la stingerea din viață, la Paris, a dr.-ului Wilhelm Filderman, care a fost, timp de peste trei decenii, președintele Federației Comunităților Evreiești din România.

La comemorare au luat parte conducători ai F.C.E.R. și C.E.B., ziariști, un numeros public.

În evocarea omagială a celui care a fost una dintre personalitățile reprezentative ale populației evreiești din România în perioada interbelică și în anii prigoanei împotriva evreilor (1940-1944), dl acad. Nicolae Cajal, președintele F.C.E.R., a arătat că a-l comemora pe dr. W. Filderman nu e numai împlinirea unui deziderat al obștii noastre, ci și împlinirea unei dorințe a regretatului Șef Rabin dr. Moses Rosen. „Am întors azi - a subliniat dl acad. Nicolae Cajal - o pagină de adevăr istoric. Omagiul adus memoriei dr.-ului Filderman poate da

de gândit unor semeni ai noștri pentru a înțelege că o luptă politică demnă e compatibilă și cu mijloace diplomatice”.

După cuvântarea acad. Nicolae Cajal, prim-cantorul Willy Harnik a oficiat un serviciu divin în memoria celui care a fost dr. Wilhelm Filderman. Corul Templului Coral (dirijor Roger Avramescu) a intonat cântece adecvate momentului comemorativ.

Ceremonia s-a încheiat prin prezentarea de către corul tineretului evreu „Șira Vezimra” (dirijor Izu Gott) a unui program de cântece îmbinând credința în unicitatea lui Dumnezeu („Șema Israel”), crezul fundamental al iudaismului, cu faptul că El este Paznicul poporului lui Israel („Șomer Israel”), în această lume plină de pericole („Kol Haolam Kulo”) și că singurul nostru reazem e credința desăvârșită, „telul vremurilor” reprezentat prin venirea lui Mesia („Ani Maamin”).

Cuvântarea acad. NICOLAE CAJAL

Exelențe,
Doamnelor și domnilor,
Iubite surori, iubiți frați,

Ne-am întrunit astăzi, aci, în Templul Coral, pentru a comemora o mare personalitate a iudaismului român, pe dr. Wilhelm Filderman, cel care a condus timp de peste trei decenii destinele obștii evreiești din România și care acum 32 de ani, în 1963, la finele lunii aprilie, a trecut în neființă, la Paris.

La acest omagiu postum adus marelui avocat al cauzelor evreilor din România, la acest omagiu postum adus celui care a servit cu devotament patria mamă, România, dar a fost și militant înflăcărat al creării Statului Israel, mă voi abține să fac aprecieri personale, așa cum l-am cunoscut în casa părinților mei, la Spitalul Caritas-Noua Maternitate sau în această casă a obștii evreiești. Voi încerca însă să prezint câteva date și perioade din neobosită activitate și strădanii ale doctorului Filderman și pentru aceasta mă văd obligat să încep a cita o serie de aprecieri despre cel comemorat, făcute de unii dintre cei care și-au înscris numele în istoria evreilor din România și care, chiar dacă i-au fost adversari politici, au luptat alături de el pentru salvarea comunității evreiești din România, comunitate care, prin număr și valoare, a fost o „comunitate-mamă” în rândurile comunităților evreiești din lume.

Astfel, Abraham Feller, decanul de vârstă al mișcării sioniste din România, conducătorul curentului revizionist al acestei mișcări, vorbind de dr. Filderman, îl caracteriza astfel: „Evreimea din România a avut în el, în acea epocă și în acele împrejurări istorice, un reprezentant prestigios și credincios. Cine a urmărit activitatea lui în timpul războiului și-a dat seama că evreimea din România ar fi fost mult mai săracă și

mai expusă unor și mai crunte prigoniri fără dr. Filderman. După ce toate forurile evreiești au fost desființate, el rămâne singura adresă către care se îndreaptă figurile speriate ale evreilor din România; în zilele de deznădejde, cu o credință mistică ei așteptau ce va face el, ce va spune el de fiecare dată când apărea o nouă legiferare antisemită”.

Scriitorul cernăuțean Shlomo Bikel, reprezentantul mult încercatei comunități a evreilor din Bucovina, nota în memoriile sale: „reprezentantul evreilor care se bucura de atenție din partea guvernelor, care avea audiență la forurile evreiești din România era doctorul Filderman, un Louis Marshall pe meleaguri românești” (Marshall a fost unul dintre marii lideri ai evreilor americani).

Moshe Mișu Benvenisti, fostul președinte al Organizației Sioniste din România, notează, „a rezultat pentru mine certitudinea că se situează pe același plan cu noi în ce privește reclădirea statului evreiesc în Palestina și necesitatea unei emigrări masive în Eretz”. Până și un adversar politic ca A. L. Zissu nu se sfișie să recunoască marea personalitate a dr.-ului Filderman atunci când îi scrie acestuia: „cunosc iscusința deosebită, munca neobosită, energia impresionantă și

Continuare în pag. 6

Ședința Comitetului Executiv al Consiliului European al Comunităților Evreiești s-a ținut anul acesta la București

Între 9 și 11 iunie a.c., o delegație a Consiliului European al Comunităților Evreiești a fost oaspete al F.C.E.R. Vizita s-a datorat ședinței anuale a Comitetului Executiv al C.E.C.E., care a avut loc anul acesta la București.

Delegația a fost primită de dl acad. Nicolae Cajal, președintele F.C.E.R., care a făcut o succintă prezentare a situației actuale a obștii noastre. Membri ai Comitetului Executiv au participat la serviciul divin de Kabbalat Șabat de la Templul Coral din București, la un Oneg Șabat la Restaurantul ritual. Sâmbătă, la Templul Coral, a avut loc un Kiduş în cinstea oaspeților. Duminică, la Biblioteca

Templului Coral, s-a ținut ședința Comitetului Executiv al C.E.C.E. În aceeași seară, în sala de festivități, a avut loc un spectacol oferit în onoarea delegației de corurile reunite ale cursanților de Talmud Tora și tineretului evreu „Șira Vezimra” (dirijor - Izu Gott) și de formația corală și instrumentală „Menora” (conducerea muzicală - Gerry Podgoreanu). Programul artistic a fost urmat de un cocktail. Luni, oaspeții au vizitat Muzeul de istorie a obștii evreiești din România. În aceeași zi, delegația C.E.C.E. a părăsit țara.

(Citiți Comunicatul C.E.C.E. în pag. 9).

Convorbire cu domnul DAVID LEWIS

Pătrund în Biblioteca Templului Coral încercând să răspund gândurilor legate de impactul pe care obștea noastră, aflată sub incidența atâtor transformări profunde ale lumii în care trăim, îl poate avea asupra delegației Consiliului European al Comunităților Evreiești, prezentă la București cu prilejul ședinței anuale a executivului său.

- Care sunt obiectivele acestei conferințe, a cărei gazdă este F.C.E.R., în calitate de membru asociat al organizației dvs.? mă adresez dlui David Lewis, președintele C.E.C.E.

- Mai întâi, țin să precizez că am

mai fost oaspetele obștii dvs. În 1983 și sunt fericit să constat importanțele schimbări ce au avut loc în viața ei. În Consiliul European al Comunităților Evreiești sunt incluse 32 de comunități și avem datorită sa veghem la bunul mers al fiecăreia dintre ele. Știu că după Revoluția din '89 ați trecut și treceți prin momente dramatice ale tranziției, dar pot să constat că sunteți mai puternici, fiindcă v-ați câștigat libertatea și sunteți conștienți de asta.

- Ce impresii despre obștea noastră ne puteți împărtăși?

- Am toată admirația pentru munca plină de abnegație a

conducerii dvs.; domnul prof. Cajal, noul președinte al F.C.E.R., este un om minunat. L-am cunoscut cu prilejul unor întruniri ale Consiliului European al Comunităților Evreiești la Barcelona și Budapesta. Acum mi-am întărit această convingere.

- Ce mesaj doriți să adresați evreilor din România?

- Să fie încrezători în viitorul lor, să fie mândri că sunt evrei, să-și păstreze conștiința identității, a rădăcinilor lor. Toți suntem evrei europeni și vom fi mai puternici dacă vom fi uniți.

- Vă mulțumesc.

Reporter

ÎN ACEST NUMĂR:

- Scriitori israelieni de expresie română: SHAUL CARMEL pag. 3
- ȚICU GOLDSTEIN: Perdele de culoare (Max W. Arnold) pag. 5
- E. SUHOR: „Din vârful penitei”, între sarcasm și luciditate pag. 5
- I. KARA: Obști evreiești din mici așezări urbane pag. 8

EMOTIA REGĂSIRII COPILĂRIEI

POVESTIRI PENTRU COPII

nu deține atotputernicia pe lumea asta. Îi bravează mereu și, uneori, învinge antinomicul său: ieter-hore cum i se zice în ebraică și în idish românește: piaza bună, îngerul care ne apără de rele. Ca în versul lui Argezi din „Inscripție pe o ușă”: „Când pleci să te-nsoțească piaza bună...”

Da, piaza bună m-a asigurat în suferințele copilului există și astăzi uriașe zăcămintele de gingășie, de ei continuă să privească umili florile, norii și făpturile necuvântătoare, ca mai știu să deosebească binele de rău, frumusețea de urâtenie. Timp de câteva luni, s-a aflat necontenit în preajma mea, îndemnându-mă să mă „copilăresc” lucrând la tălmăcirea acestor povestiri.

Vorbitorul a multumit, în continuare, conducerii Federației Comunităților Evreiești din România, Editurii „Hasefer” și colaboratorilor săi pentru realizarea acestei ediții excepționale ca tipăritură grafică, comparabilă cu tipărirea celor mai importante case editoriale din lume.

„Ieter-tov, duhul protector al acestei cărți, nu are glas, operează doar prin sugestie și telepatie, ca scamatorul din povestirea lui I. L. Peret, cuprinsă în carte. De aceea, nu numai în numele meu, ci și al lui, adresez tuturor expresia grațioasă noastră fierbinți. Și adaug, în mulțumiri, pentru sprijinul acordat Consiliului pentru Minoritățile Naționale de pe lângă Guvernul României și, totodată, Fundației Memoriale pentru Cultura Iudaică din New York.”

„Am lucrat la această carte - a spus traducătorul, în încheiere - nu doar ca un meseriaș-traducător, ci cu emoția regăsirii propriei mele copilării. «În clipa în care am încetat să fim copii, am murit», spune Brâncuși... Slavă Domnului, mai suntem în viață. Sau, ca să citez Talmudul: «Lumea supraviețuiește numai grație copiilor...». Poate și grație copiilor bătrâni!...”

sinagogi și rabini, la poalele Muntelui Găina.

A fost o experiență cutremurătoare și totodată ciudată: că la aproape 70 de ani îți dai o corijență, că poți promova spre o umanitate aproape necunoscută sau, și mai grav, greșit cunoscută, ca spre propria-ți ființă și spre ființa alor tăi.

Se cuvin cele mai calde mulțumiri tuturor promotorilor acestei cărți-tezaur.

Și vă rog să mă iertați că nu am făcut nici o „analiză literară”. Cel drept, un Șalom Alehem, un Șalom Aș sau Isaac Bashevis-Singer nici nu aveau nevoie de laboratorul meu de analize. Și sper că nici Domniile Voastre.

pe lângă mila noastră, nici cai bătrâni, prăbușiți în propria neputință, ca Matusalemul lui Șalom Alehem, nu am avut învățători torționari ca Moti-Moarte de om, oi fi șparlit și eu vreun cuțitaș, dar n-am făcut coșmaruri din atâtea lucruri, nici n-am flămânzit la vreun Pesah de-al nostru până la halucinație, ca în povestirea lui I. L. Peret ș.a.m.d.

Și, cu toate acestea, am trăit aceste peripeții ca și cum ar fi fost vorba de mine însumi, de familia mea din Munții Apuseni, cu plânsul mamei mele și bombănilul bubuitoare al tatălui meu, cu jalea pierderii sale - și mai rău, a sacrificării - alor mei - tandre ființe din preajmă, oameni sau animale, în acel ținut fără Roș Hașana, fără Chivotul Sfânt, fără

Din cuvântul pictoriței TIA PELTZ

Aplaud două evenimente ale Editurii „Hasefer”: apariția traducerii domnului Anton Celaru, „O capră și un mițel, un hoț mițel, un meșter scamator și alții asemenea lor” și venirea la editură a cunoscutului și apreciatului critic Zigu Ornea.

Am suferit și contribuit la nașterea cărții. Dar dacă suferința mi-a fost mai ușoară, aceasta se datorează traducerii de excepție a domnului Celaru. E minunat ca autori ca Mendele Moihor-Sforim, Șalom Alehem, Itzhac-Leibush Peret, Șalom Aș, Isaac Bashevis-Singer să fie cunoscuți și de publicul românesc și, mai ales, de tineri.

Felicit cu toată sinceritatea și editura și traducătorul, căruia, de altfel, i-a aparținut inițiativa. Lansarea

cărții sevede a fi o sărbătoare. Lumea multă venită dovedește încă o dată că necazurile cotidiene nu șterg în om dragostea de cultură. Și doamna Munteanu (directoarea Librăriei „Sadoveanu”) are meritul ei la sărbătoarea lansării cărții: o gazdă caldă, primitoare - într-un cuvânt, o persoană ce ți-e drag să o vezi.

Este bine să se facă traduceri din autori ce trebuie cunoscuți de publicul românesc, dar sunt necesare și reeditări din marii noștri scriitori care sunt dați uitării. Cei mai tineri au dreptul să-și cunoască valorile.

Patrimoniul unei țări este format în primul rând de cultura și arta ei. Și, dacă se poate, să nu uităm (se cam uită) că patrimoniul îl face omul. Deci, atenție!

Din cuvântul traducătorului ANTON CELARU

„Fiind vorba despre o carte de povestiri, m-aș încumeta să vă mai spun o poveste - povestea însăși a acestei cărți. Cer iertare, dar voi începe cu puțină lingvistică (e un tic inevitabil de traducător). Există în limba idish o sintagmă moștenită din ebraică - și care sună așa: ieter-hore, cu sensul de: duh nefast, care duce în ispită, echivalentul preferat de mine fiind: piaza rea.

Un caz tipic de acțiune a acestui ieter-hore, a acestei pieze rele, am întâlnit în romanul „Fișke și chiopul”, al lui Mendele Moihor-Sforim, «bunicul», cum e supranumit, al literaturii idish moderne. Autorul s-a implicat direct în acțiune, travestit într-un căraș de tipărituri și de odoare sfinte evreiești, care-și mână căluțul sfrijit de la un târg la altul, străbătând câmpii însoțite și păduri înmiresmate.

Sezonul estival este, însă, pentru un căraș evreu, destul de ingrat, pentru că, prin tradiție, el nu are voie să contemple splendorile naturii. Cum să se bucure de ele, când se apropie Tișa be-Av, tragica zi a noua din luna ebraică Av, când comemorăm dărâmarea în două rânduri a Templului Sfânt de la Ierusalim, precum și alte catastrofe naționale?

Și ce credeți că a pățit cărașul nostru? Stătea pe capra căruței, cu pleoapele strânse, pentru a nu fi sedus de spectacolul fascinant din jurul lui, când, deodată, a auzit un glas, care l-a convins să deschidă ochii și să admire mirăculoasa priveliște a firii. Cine era sfătuitorul acesta malefic, care l-a împins în păcat pe bătrânul căraș? Ați ghicit: ieter-hore! piaza rea!

Perfect conștient de astronomica

intoleranței. În ce ne privește, încercăm prin toate mijloacele să prezentăm autenticul evreiesc.

Încercăm, prin intermediul acestei cărți, să pătrundem și în casele copiilor care nu sunt evrei, să-i facem să înțeleagă că toți suntem egali.

Cartea e adresată deopotrivă și celor mari, îi ajută și în acest mod să înțeleagă într-o mai mare măsură ce înseamnă suflet și spiritualitate evreiască.

Mulțumesc încă o dată Editurii „Hasefer”, autorului traducerii de față și sunt convins că acest volum face parte dintr-un program larg de promovare a valorilor culturii iudaice, program ce dă măsura activității ascendente a Editurii „Hasefer”.

Cuvântul scriitorului MIRCEA SÂNTIMBREANU

Vă vorbește un om care, prin temperament și vârstă, în destule domenii ale vieții, nu se mai miră cu una, cu două. Cu atât mai puțin pe tărmul cărții, unde, ca editor profesionist, a fabricat el însuși vreo două mii de titluri, iar ca scriitor, de-a lungul a peste patru decenii, a secăt câteva zeci de călimări scriind și alte câteva zeci ștergând ceea ce a scris. Îngăduiți, așadar, acestui

om de meserie, dar și dinozaur îmbătrânit în flegmatism, dar și profesor care, cu cât se adâncește în pensie, dă note din ce în ce mai mici, îngăduiți-i, zic, acestui cărcotaș inveterat să dea glas unei uriașe mirări: cartea de povestiri pentru copii din literatura clasică idish. Prin selecția materiei, prin acuratețea tălmăcirii lui Anton Celaru, prin grafica dezvoltată și consonantă a Tiei Peltz, prin condiția poligrafică mai mult decât velină, cartea de față este pentru mine o surpriză și un eveniment de primă pagină a literaturii române. Un Eveniment cu E mare și cu bulina tricolor!

Nu mi-ar fi greu să argumentez, dar m-aș bucura ca principala pledoarie să o desfășoare de data aceasta însuși entuziasmul meu și să acceptați, în consecință, acest argument de tip **Magister dixit**. Nu pentru că nu m-aș pricepe - măcar în general - în această gingașă materie, beletristica pentru și despre copii. Numai că trebuie să vă mărturisesc spre rușinea mea - că această carte a fost pentru mine o totală **Terra incognita**. La aproape 70 de ani, a fost pentru prima oară că am avut sub ochi câteva povestiri pentru copii din literatura clasică idish! Eu, profesionistul, editorul, Dalai Lama al Secției de literatură pentru copii din Uniunii Scriitorilor, borna de competență în materie pe la Consiliul Culturii etc. Măsură cu această recunoaștere nu doar ignoranța mea, dar și incredibila suficiență pe care chiar și cei mai calificați dintre noi o purtăm ca o pernă de aur peste atâtea și atâtea cocoșe de viață lungă.

Căci, iată, la doi pași de noi era și este acest continent vrăjit sau, mai exact, un container de vrajă, cu tot ce este mai copios în sensibilitatea umană și, cu atât mai mult, în cea infantilă. Sunt în această carte povestiri pe care, o dată citite, nu le mai uiți toată viața, pe care le vei purta cu tine exact cum îți porți propriile amintiri, propriile riduri. Și, de fapt, marea virtute a acestor povestiri chiar aceasta și este: despre sufletul fiecăruia dintre noi este vorba în ele. **De te fabula narratur**.

Eu, Mircea Sântimbreanu, de pildă, n-am avut nicodată viței sau căprile Zlate duse la măcelar, nu am batjocorit câini ca Rabcic, pripășiți

REALITATEA EVREIASCĂ

Serie nouă a

REVISTEI

CULTULUI MOZAIC

Fondată în 1956 de

Șef-Rabin dr. Moses Rosen

APARE BILUNAR

Redactor șef:

HAIM RIEMER

Secretar general de redacție:

FLORIN DUMITRACHE

Redactori:

IULIA DELEANU,

EVELIN FONEA,

Corectori:

TEODOR GHEORGHIU

Tehnoredactare computerizată:

ANCA MEȘINĂ,

MIRCEA RĂȘCHITOR

Administrator:

HERMAN NAIMAN

REDACȚIA: București,

str. Popa Rusu, nr. 24

Telefon: 211 80 80

ADMINISTRAȚIA:

Str. Sf. Vineri, nr. 9

Telefon: 614 96 90

ABONAMENTE: la toate oficiile poștale din București și din țară (catalog RODIPET poziția 3030)

și la sediul F.C.E.R. din București, str. Sf. Vineri, nr. 9

sau la sediile comunităților evreiești din țară

Tiparul: ROMCART

I.S.S.N. 1223 - 7736

Ctitorul Orchestrei Simfonice a Israelului

MUZICĂ

În 1992, urmăream pentru prima oară, la Tel-Aviv, un concert al Orchestrei Simfonice Israeliene.

Viața mi-a oferit privilegiul de a asculta la ele acasă celebre ansambluri, de la Filarmonica din Viena la Filarmonica din Berlin, de la Filarmonica din New York la marile formații din Tokio.

Am ieșit din Auditoriul „Mann” al Tel-Aviv-ului copleșit de emoție. Două ore, sute de instrumentiști ne purtasera în lumea vecilor. Totul era perfecțiune, inspirație. Întregul concert degaja o „căldură”, o căldură în dăruire, pe care nu am mai întâlnit-o într-o sală de spectacol muzical. Mehta, Bernstein au avut, indiscutabil, un rol hotărâtor în cizelarea ansamblului, în dobândirea unei stilistici de clasă, dar suprema valoare a orchestrei stă, cred, în „soundul” specific, născut din suflul „muzicanților de pe acoperiș” veniți în Israel din Răsăritul Europei, fii ai poporului care a găsit în muzică, în secole de durere și umilință, speranță și lumină.

Nu excelează Israelul prin orchestre, prin ansambluri de muzică simfonică, căci ar trebui să se compare, din acest punct de vedere, cu Statele Unite, cu Germania. S-a trăit decenii în Țara Făgăduinței pe picior de război și nu „simfonismul” a fost preocuparea principală a Israelului. Orchestra Simfonică a Israelului rămâne însă de jumătate de veac un organism muzical atotpernec. Istoria sa începe în 1936 și se datorează unui mare om de artă - Bronislaw Huberman - care a știut că Palestina, pământul Cântării Cântărilor, al lui David, nu trebuie să fie doar teritoriul haluțimilor, ci și al marilor arte.

Bronislaw Huberman s-a născut (în 1882) în casa unui avocat din Czeskova. Se manifestă din copilărie drept un Wunderkind. La 10 ani, cântă la Expoziția

Internațională de la Viena, după ce trecuse pe la profesorii Michalowicz și Lotto la Varșovia și Joachim la Berlin.

Guvernanții Europei erau, se pare, la sfârșitul secolului trecut, mai puțin antisemitici când era vorba de marile talente. Franz Josef îl ajută pe Huberman. Tânărul violonist își continuă studiile cu Grigorovici

În 1901, va cânta la București. În excepționala sa carte despre violoniști lumii, Ion Sârbu amintește opiniile profesorului Nahmanovici din Galați despre fantastica tehnică digitală a lui Huberman.

Ca orice mare artist, are și mari dușmani. K. Flesch, aflat în acei ani la București, își îndreaptă săgețile atacându-l pentru „maniera” veche de a cânta, pentru marile contraste dinamice, pentru lipsa de calitate a vibratoului, pentru diverse extravagante. Cronicarii nu-i vor împărtăși opiniile, dar istoria va consemna aceste răutăcioase notații.

În 1909, primește vioara lui Paganini. Italia muzicală este subjucată ascultându-l.

Bronislaw Huberman, ca orice autentic muzician evreu, face politică. Știe că lumea are nevoie în bălăile sale

de autoritatea sa. În 1912, vizează alături de alți militanți politici să constituie Statele Unite ale Europei. Își cheltuiește averea pentru stupide utopii. Peste doi ani va începe măcelul. La începutul deceniului al patrulea, este printre oamenii de cultură care se ridică împotriva hitlerismului. Refuză invitația lui Furtwängler. Voi comenta cândva rândurile sale din 1933 intitulate „J'accuse”. Știe acum că pentru poporul evreu, pentru demnitatea sa, pentru viitorul său, nu există decât soluția Herzi. La 26 noiembrie 1936, la Tel-Aviv, ctorește (a participat și marele antifascist Arturo Toscanini) Orchestra pe care o aminteam.

Viața sa se desfășoară în continuare la aceeași temperatură. Este grav rănit într-un accident de avion. Dumnezeu are însă nevoie de artiști cu o asemenea putere. Ca și Klemperer, renaște, biruie

calamitățile.

În anii războiului, trăiește și cântă în Statele Unite ale Americii. La 15 iunie 1947, ofiterul stării civile dintr-un mic oraș elvețian - Nant sur Corsier - va consemna că uriașul și contestatul violonist Bronislaw Huberman a murit, a închis „Atelierul” (cartea sa de amintiri este intitulată „Aus der Werkstatt des Virtuoso”).

Câteva imprimări mai păstrează impur fenomenala artă a lui Huberman. Marea cronică a istoriei consemnează însă, înainte de toate, actul din 1936 - înființarea unei orchestre care, am certitudinea (dacă Universul nu va mai clocoti și Țara Sfântă va deveni o mare putere științifică și artistică), va fi mândria lumii muzicale în al XXI-lea veac.

IOSIF SAVA

BRONISLAW HUBERMAN

la Hochschule, la Berlin, cu Heermann la Frankfurt și cu Marsick (Îndrumător și al lui Enescu) la Paris. La 11 ani, cucerește Londra, după ce Adelina Patti îl prezintă exigentului public britanic. Când are 14 ani, Brahms îl aclamă la Viena, după ce i-a interpretat „Concertul pentru vioară”. Marele compozitor va dori să scrie pentru violonist o „Fantezie”, dar cancerul îl va răpune în 1897. În acest timp, New York-ul îl primește pe Huberman cu o anumită rețineră. Tânărul violonist se retrace în studiu.

Un premiu pentru „Tânăra martiră”

Acum un an, tânărul compozitor evreu-catalan Israel David Martínez Spinosa a primit al XI-lea Premiu Regina Sofia de Compoziție. La 24 de ani ai săi, este cel mai tânăr câștigător din istoria acestui premiu pe care îl oferă Fundația Ferrer Salat din Barcelona și a cărui lucrare a fost executată - lucru rar - în primă audiție de Orchestra Radio-televiziunii Spaniole. Opera lui, pentru bariton și orchestră simfonică, se intitulează *Tânăra martiră*. De ce acest titlu? Pentru că, ne spune compozitorul, este titlul unui tablou al pictorului Delaroche, aflat la Louvre; privindu-l, a fost impresionat foarte mult. Pictura înfățișează o tânără cu mâinile legate, înecată într-un fluviu. Cu

■ ISRAEL DAVID MARTÍNEZ SPINOSA

această idee compozitorul începuse să caute un text care să vorbească

despre moartea unei persoane tinere. L-a găsit în sonetele lui Rilke.

Tânărul muzician, care are la activul său douăsprezece compoziții, întrebat fiind cine este tânăra martiră a operei sale, răspunde: „Toți acești copii care au murit de foame în lagărele create de-a lungul războiului în Europa. Ne scandalizăm când auzim de Hitler, însă trebuie să ne întrebăm câți indivizi ca Hitler există azi în lume. Dacă prin această operă reușesc ca măcar o parte dintre oameni să gândească puțin asupra morții sfâșietoare din lagăre a atâtor persoane nevinovate, atunci cred că a servit la ceva această lucrare a mea”.

EZRA ALHASID

Scriitori de expresie română din Israel

LITERATURĂ

SHAUL CARMEL
FUGA
DIN
RAI

Hoțul de frumos

Au dispărut azi noapte trei licăriri de stea
Și ieri, în miez de zi, din soarele mănăs
Un sноп de raze - flăcări în care îl ardea.
Eu le-am furat. Să știți! Eu, hoțul de frumos.

Am început să fur pe când eram copil.
Întâi a fost o slovă, apoi cuvântul larg.
N-am știut pe-atunci s-adun în suflul fragil
Ca-n nava de pirați cu steaguri la catarg.

Când am crescut furam cu patimă, flămând,
Un zâmbet de fetiță și-o-mbrățișare, poate,
Și le-ascundeam în vise și le-ascundeam în gând,
Eu, hoțul de frumos, îndrăgostit de toate.

Ajuns la înălțimea vârstelor din mine,
M-am strecurat în casa femeii unei vieți
Și i-am furat întregul. La rău ca și la bine,
I-am spus hoției mele în mii de dimineți.

Am râs de mult frumos și de frumos am plâns
Furând mereu, întruna, senin și luminos
Și iată-mă acum privind la tot ce-am strâns
Cântând de fericire că-s hoțul de frumos.

Ce caut

Ce caut eu la voi din când în când?
Nu vin să cumpăr, nici să vând.
Îmi caut tinerețea, anii toți,
Furați de timp, de vremuri, ca de hoți.
Îmi caut amintirile pierdute
În casa mea clădită pe redute
Și caut cimitirul cu străbuni,
Aduși la voi de valuri, de furtuni.
Bunicul, rabi Iosef „veteranul”,
Rănit pe front în luptă cu dușmanul:
Cu bruniul unui Kaiser vestitor
De secol nou, de zboruri fără zbor.
Caut lângă Lespezi un canton

(trenul, legionarii și-un pluton),
Locul unde tatăl meu s-a frânt:
Soldatul Marcu, om de jurământ,
Chemat sub steag, s-oprească nebunia
Care „spurscace” neamul vostru, gila.
Acolo vin, unde zăcea gemând.
Pe el îl caut eu din când în când.

Le caut, da, îl caut când revin
Ca iar și iar să răd plângând că-nchin
Paharul meu întreg, umplut cu vin,
În cinstea gazdei vechi și gazdei noi,
În cinstea omeniei de la voi.

Editura „HASEFER” la Târgul Internațional de Carte de la București

EDITURA
EH
HASEFER

Între 8 și 11 iunie a.c., a avut loc, la Galeriele Art-Expo de la Teatrul Național din București, a treia ediție a Târgului Internațional de Carte. Au participat 190 de edituri, instituții de cultură și de promovare a culturii, imprimerii și societăți de distribuție din 13 țări: China, Elveția, Franța, Germania, Israel, Iugoslavia, Italia, Marea Britanie, Republica Moldova, Spania, Statele Unite ale Americii, Ungaria și România.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de organizatorul Târgului, dl Mihai Oroveanu, după care a urmat alocuțiunea dlui prof. dr. Dan Grigorescu.

Printre editurile prezente la Târg s-a numărat și Editura „Hasefer”, cu 18 titluri de carte din cele mai variate domenii: **istoria obștii evreiești din România** („Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România - secolele I-XVIII”, „Obștea evreiască din Podu Iloaiei” și „Obștea evreiască din Bacău”, de I. Kara; „Evreii din România între anii 1940-1944. Legislația antievreiască”, „Martiriul evreilor din România: „Remember”, „Comemorarea Holocaustului din Ardealul de Nord”, în franceză, engleză și spaniolă), **economie**

(„Participarea evreilor la dezvoltarea industrială a Bucureștiului din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea până în anul 1938”, de dr. Avram Rosen, prima carte din colecția „Contribuții”, inaugurată anul acesta), **religie** („Eseuri biblice”, de dr. Moses Rosen), **memorialistică** („Primejdii, încercări, miracole”, de dr. Moses Rosen), **literatură pentru copii** („Povestiri pentru copii” traduse din idiș de Anton Celaru, cu ilustrații de Tia Peltz) ș.a.

Standul Editurii „Hasefer” a fost vizitat de dl acad. Nicolae Cajal, președintele F.C.E.R., dl ing. Theodor Blumenfeld, secretar general și dl av. Iulian Sorin, secretar general adjunct al Federației și de numeroase alte personalități din viața social-culturală a țării.

DE LA UN NUMĂR LA ALTUL

VIZITA DELEGAȚIEI MINISTERULUI DE EXTERNE DIN ISRAEL

Marti, 13 iunie a.c., domnul acad. Nicolae Cajal, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, împreună cu membri ai Consiliului de Conducere al F.C.E.R., a primit vizita unei delegații a Ministerului de Externe din Israel.

Delegația a fost formată din domnii: Harry Kneytal, Ioram Shami, Avi Milo, Zvi Rav-Ner, doamna Dana Goldshani și a fost însoțită de Excelența Sa domnul Avshalom Megiddon, ambasadorul Statului Israel în România și de doamna Lily Hahami, consilier cultural la această ambasadă.

A avut loc o discuție frățească pe marginea unor aspecte ale vieții populației evreiești.

ZIUA EROILOR LA CIMITIRUL SEFARD

Joi, 1 iunie a.c., a avut loc, la Cimitirul Evreiesc Sefard din București, ceremonia comemorării ostașilor evrei, eroi ai patriei comune, care și-au dat viața pe câmpul de luptă în Războiul pentru Reîntregirea României (1916-1918).

Au participat conducători ai F.C.E.R. și ai C.E.B.

Ostași ai unității militare 01656 au prezentat onorul în fața monumentului înălțat în memoria ostașilor evrei căzuți în luptele pentru România Mare.

Prim-cantorul Willy Harnik a oficiat un serviciu divin pentru odihna sufletelor eroilor evrei, luptători - cot la cot cu soldații români - pentru statul român național, unitar, suveran, indivizibil.

Vicepreședintele C.E.B., domnul ing. Oly Lazăr, a rostit un cuvânt de omagiere a ostașilor evrei care și-au dat viața pentru patrie, mărturie indubitabilă a dorinței populației evreiești de a fi alături de bravul popor român în aspirațiile sale de neamănare și prosperitate. „În cimitirele noastre sunt multe asemenea monumente ale eroilor care au luptat pentru o Românie independentă, dovadă că patriotismul nu cunoaște deosebiri de confesiune religioasă”, a spus D-sa. Apoi a înmănat locotenent-colonelului Mihai Boboc, comandantul unității 01656, o mapă contând lista cu numele ostașilor evrei care și-au adus contribuția la împlinirea nobilelor idealuri de libertate și independență ale României, în perioada războiului din 1916-1918, decorați pentru curajul și abnegația dovedite în luptă.

Mulțumind pentru documentul primit, locotenent-colonelul Mihai Boboc a exprimat recunoștința armatei și a poporului român pentru devotamentul față de patrie al ostașilor eroi evrei.

În încheiere, la monumentul soldaților evrei de la Cimitirul Evreiesc Sefard, au fost depuse coroane de flori.

MUZICIENI EVREI LA FESTIVALUL „GEORGE ENESCU”

Al XIII-lea Festival Internațional „George Enescu” va avea loc în București în perioada 7-23 septembrie 1995. Printre participanți îi găsim, în preprogramul festivalului, pe lordul Yehudi Menuhin (va dirija concertul de deschidere), Lorin Maazel, Alexis Weissenberg, Lory Wallfisch, Radu Lupu, Julien Musafia, Sergiu Comissiona și Israel Philharmonic Orchestra, dirijată de Zubin Mehta.

SCRIITORII ISRAELIENI DE EXPRESIE ROMÂNĂ

La București

La 1 iunie a.c., a avut loc, la Muzeul Colecțiilor de Artă din București, o întâlnire a unor scriitori de expresie română din Israel (Andrei Strihan, Shaul Carmel, Solo Iuster și Maria Iuster) cu acad. Răzvan Theodorescu, președintele Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, și cu scriitorul Victor Bărlădeanu, secretar general al acestei asociații. Din partea Uniunii Scriitorilor din România, au participat domnii Laurențiu Ulici, președinte, Radu Cărnei, Platon Părdău, Toma George Măiorescu, B. Elvin, doamna Gabriela Negreanu ș.a.

După o dezbateră pe marginea prezentului și perspectivelor literaturii de limbă română din Israel, actrița Violeta Berbiuc a citit din poezia unor scriitori israelieni originari din România, iar cei de față au făcut lecturi din operele lor. S-a subliniat importanța literaturii de expresie română din Israel în contextul literaturii contemporane.

De asemenea, la 9 iunie a.c., membri ai delegației scriitorilor israelieni de expresie română au luat parte la o întâlnire cu membri ai filialei din

Constanța a Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, care s-a desfășurat la Muzeul Colecțiilor de Artă din acest oraș. Au fost prezenți: domnul dr. Corneliu Neagoe, primarul municipiului Constanța, domnul dr. Carol Friedman, secretar general al filialei, doamna Doina Păuleanu, șefa Inspectoratului de cultură al județului Constanța, reprezentanți ai vieții culturale locale.

La Neptun

La începutul lunii iunie a.c., stațiunea Neptun a găzduit prima **întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume**, organizată de Uniunea Scriitorilor din România. La această reuniune-eveniment a fost invitată și o delegație reprezentativă a Asociației scriitorilor israelieni de expresie română, care a participat la dezbateri împreună cu confrăți din România și din alte 17 țări. În acest cadru, scriitorii israelieni prezenți și-au reafirmat atașamentul față de limba în care scriu, limba română, față de cauza culturii române și a colaborării româno-israeliene.

Vom reveni.

APLAUZE PENTRU TEATRUL EVREIESC DE STAT DIN BUCUREȘTI

În Israel

Între 13 aprilie și 9 mai, Teatrul Evreiesc de Stat din București a prezentat spectacolul cu piesa „LOZUL CEL MARE”, de Șalom Alehem, în numeroase localități din Israel.

lată câteva ecouri din presa israeliană. Rodica Grindea scrie: „De astă dată, am revăzut «Lozul cel mare» într-o versiune absolut inedită, adaptat în formă de musical. Cunoștințe mai vechi, Rudy Rosenfeld și Leonie Waldman-Eliad, surprinzător de tineri, în rolul perechii de evrei sărmani dintr-un ștetl... Cu la fel de surprinzătoare calități de dansatori și cântăreți. Cu încântătorul «Acum sunt o doamnă!», tur de virtuozitate al lui Leonie Eliad, sau cu duetul comic din actul al doilea. Pentru a cita doar două momente din spectacol pe care cei doi îl domină oricum cu deosebită lor prezență”.

Sau Israela Schapira: „Ca în buna tradiție a musicalurilor, se cântă și se dansează mult în spectacol, dar «tesătura» comediei lui Șalom Alehem e respectată. Regizorul Harry Eliad a știut să-l «modernizeze» cu tact artistic, așa că rezultatul e, fără îndoială, o reușită... E un spectacol vesel, cu multă mișcare scenică, cu cântece frumoase și o coregrafie minunată”.

Exemple s-ar mai putea da, însă... tot ce e prea mult strică. Socotim că acestea au fost suficiente pentru a vă trezi dorința de a vedea (sau, de ce nu?, revede) spectacolul nostru, ca și pe celelalte din repertoriu.

MYA LIONESCU

În Republica Moldova

După succesele obținute în acest an în turneele din Elveția, Franța, Israel și Grecia, într-un târziu de primăvară, cu sprijinul Ministerului Culturii, Teatrul Evreiesc de Stat din București s-a deplasat în Republica Moldova pentru a participa, între 22-29 mai 1995, la „Săptămâna Culturii Evreiești”.

Între alte manifestări și întâlniri organizate în acest interval, prezența Teatrului Evreiesc de Stat, cu piesele „DIBUK”, „LOZUL CEL MARE”, „UN ȘIRAG DE MELODI” și „ASTĂ-SEARĂ: LOLA BLAU”, a constituit un adevărat eveniment artistic, care s-a bucurat de o largă audiență de public.

Astfel, cele șase spectacole prezentate pe scena Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău, precum și spectacolul interpretat pe scena Teatrului „Vasile Alecsandri” din Bălți au fost vizionate de peste 3 000 de persoane, în frunte cu ministrul și viceministrul culturii, consilierul prezidențial, directorul teatrelor, alte persoane oficiale, membrii corpului diplomatic acreditați la Chișinău, oameni de cultură și artă.

Mass media și în special Radioul și Televiziunea din Chișinău și din Bălți au redat pe larg, în interviuri și secvențe din spectacole, evenimentul teatral respectiv.

Aprecierile unanime potrivit cărora turneul a prilejuit clipe de neuitat prin repertoriul său valoros, regia de o largă expresivitate artistică și prezența unor interpreți remarcabili au privit atât creațiile pentru care s-a acordat Premiul Uniter pe anul 1994, cât și celelalte spectacole.

Astfel, turneul Teatrului Evreiesc de Stat din București în Republica Moldova s-a înscris în șirul de acțiuni menite să conducă la o mai bună cunoaștere și apropiere între oameni, la aprecierea valorilor, la dorința revederii în viitor.

J. V.

NEVOIA DE LUMINĂ

Urmare din pag. 1

Luminii a ales ca stemă a Statului tot MENORA, simbolul luminii. Este singurul caz în istorie când pe stema unui stat este o Menora, un candelabru, simbolică chemare spre cultură și civilizație, spre tot mai multă lumină.

Și trebuie subliniat faptul că, în tot decursul istoriei noastre, Moșe și cele mai luminate minți au căutat să cultive în popor dorința de a trăi în lumină și de a dăruia lumină. Și că am făcut aceasta chiar dacă am suferit pentru ea.

Moșe însuși a avut mult de suferit.

Modestia lui nu era înțeleasă, cum nu e înțeleasă în general modestia de către cei mici la suflet și oamenii au câștigat împotriva lui, iar cei abia ieșiți din robie încă nu puteau să înțeleagă că, pentru a cuceri culmile, merită să suporti și greutățile și asprile urcușului. „Per aspera ad astra” nu e a îndemână oricui. Au râvnit la carne și, când au căpatat-o, s-au năpustit ca sălbatici asupra ei și au cedat poftelor, suferind apoi. Din toate, învățăm și capitolul biblic atât de sugestiv intitulat „Behaalotha” - „Când vei înălța” - ne cheamă să înfruntăm porniri și instincte primitive, să ne înălțăm sufletește și să năzuiem spre înălțimile spiritului.

Remember WILLY STEIN

Luna mai - anotimpul mugurilor înflorind - rămâne în amintirea locatarilor de la Căminul-Spital din Satu Mare, în amintirea sătmărenilor, drept luna în care s-a dezvelit - în prezența unui numeros public, a domnului Vasile Suciu, prefectul județului, a domnului Ioan Chiș, președintele Consiliului județean, a reprezentanților cultelor religioase - bustul din bronz al doctorului Willy Stein, director fondator al acestui prestigios așezământ de asistență socială, la conducerea căruia s-a aflat aproape 20 de ani, până în cea din urmă clipă a vieții sale, personalitate cunoscută și recunoscută ca un adevărat model de umanism.

Înainte de acest eveniment, la Cimitirul evreiesc din Satu Mare, în prezența a zeci și sute de persoane, a fost înălțată, conform ritului mozaic, piatra funerară care străjuiește mormântul dr.-ului Willy Stein. Printre participanți a fost și președintele Comunității Evreilor, domnul Alexandru Fabian, socrul defunctului. Cuvinte pline de încercătura recunoștinței, de pioșenie și respect față de întreaga activitate desfășurată de acest minunat om au fost rostite de domnul Prim-Rabin Baroh Oberlander, din partea Marelui Rabinat Lubavicer din New York.

Apoi, întreaga asistență s-a deplasat la Căminul-Spital din localitate. În acea duminică, am participat și eu la acest eveniment deosebit pentru orașul de pe malul Someșului. Au fost prezenți sute de prieteni sau cunoscuți ai doctorului Willy Stein, foști pacienți ale căror suferințe au fost alinate, ani de-a rândul, cu competență profesională și înalt umanism, de către „medicul sâracilor”, cum era numit dr. Stein, cel care nu a cunoscut odihnă, nici în orele târzii ale nopții, atunci când suferința îl chema la patul bolnavilor. Personalități marcante ale urbei, oaspeți din țară și străinătate (domnul Vasile Suciu, prefectul județului Satu Mare, dr. Virgil Enătescu, membru al Academiei de Științe Medicale, dr. Alexandru Elias, de la Federația Comunităților Evreiești din România, doamna Monica Palade, inspector șef al Inspectoratului Județean pentru Handicapați, doamna Tova Bin Nun, director general al Agenției Evreiești, filiala din România și alții) și-au rostit gândurile de recunoștință și regret, accentuând marea

pierdere pentru noi toți pe care o constituie moartea dr.-ului Willy Stein.

A trăit o viață discretă, în și pentru devotament față de cei mulți și suferinzi, de viață și sănătatea cărora s-a îngrijit și cărora li s-a dăruit cu dragoste și competență, până la sacrificiul de sine. Nu puțin au fost cazurile când a reușit să „păcălească” moartea, care-și flutura aripile negre deasupra cetei unui bolnav, nu puțin au fost cazurile când a reușit să mai prelungească viața bolnavilor, dăruindu-le, pentru un timp mai lung sau mai scurt, bucurie și speranță.

Am resimțit cu toții această pierdere ca pe o nedreptate din partea soartei față de cel care-l așteptau lângă patul lor de suferință. Și totuși, realitatea ne-a obligat să luăm act de această mare absență definitivă.

În duminica în care, în fața Căminului-Spital din Satu Mare, a fost dezvelit bustul (opera cunoscutului sculptor Radu Ciobanu, grație sprijinului Consiliului Municipal, al celor 25 de consilieri ai săi, minunatul lor gest de aleasă noblete semnificând însuși respectul și recunoștința pe care i-o poartă mii de cetățeni ai Sătmăruului), mi-am dat seama că, de fapt, spiritul nobil al celui dispărut a rămas printre noi.

Dr. Willy Stein n-a murit, s-a culcat puțin doar să se odihnească între două vizite la patul bolnavilor săi, care-l pomenesc cu glasul suferinței...

ANAMARIA POP,
copleșită de aligii „Pro Europa”

DECESE

Berta, soție, cu nemărginită durere, anunță că, pe data de 26 iunie 1995, se împlinește un an de la decesul soțului, LEON LEIBOVICI-LONCIU, magistrat. Amintirea îi va fi veșnică. Comemorarea va avea loc pe data de 25 iunie 1995, orele 11, la Cimitirul Sefard.

Familia Lachs din România, Australia și Israel comemorează 20 și, respectiv, 12 ani de la pierderea celor care au fost MOIȘE și MORGIT, părinți, bunicii și străbunicii noștri dragi. Zihronam livraha.

La 7 Tamuz (5 iulie) 1995, se împlinește 2 ani de la dureroasă despărțire de unicul meu fiu deosebit în viață, mereu prezent în inimă, SERGIU STOICA GRIMBERG. Îi simt tot mai mult lipsa. Veșnică amintire. O mamă îndurerată.

Cu adâncă durere, comemorăm, la 2 iulie (Cimitirul Giurgiului), un an de la trecerea în neființă a profesorului EMANUEL SCHMELZER (Bacău), cel ce a fost un soț devotat, părinte minunat, bunic și străbunic deosebit, care și-a închinat toată viața oamenilor și profesiei sale. Dumnezeu să-i odihnească sufletul său curat. El va trăi veșnic în inimile noastre. Familia.

Cu aceeași durere și dor nesfârșit, reamintim că au trecut 5 ani de când scumpul nostru Ing. HERCULES PISAM ne-a părăsit. Pios omagiu. Familia.

PERDELE DE CULOARE

Holul Bibliotecii Academiei Române ne-a oferit un veritabil regal: o mică, dar concludentă expoziție de acuarele „Max W. Arnold”. Pentru noile generații - o revelație! Catalogul expoziției, semnat de Cătălina Macovei, situează cuceririle artistului alături de cele ale unui Turner, Matisse sau Dufy.

Arnold Mendel Wechsler (Max W. Arnold) s-a născut la Iași, în anul 1897, într-o familie înstărită și instruită. Bunicul, un negustor de vază; tatăl, Leon Wexler, care dirija o casă de comerț și soția acestuia, Dora Diamond, vor da copiilor o educație aleasă. Mezinul, Max, s-a afirmat de timpuriu, participând încă din 1916 la Salonul Oficial, pe când nu era decât student la Școala de Belle-Arte din Iași (profesorii O. Băncilă, Gh. Popovici, iar printre colegi, Nutzi Acontz, cu care avea afinități). Își va continua studiile în Italia. Viața lui Max Arnold va fi o nesfârșită călătorie în căutarea de subiecte, îndeosebi marine, însetat de lumină și culoare. În 1924, la Dresda, reușește la examenul de admitere la Academia de Arte, dar, fiind refuzat la clasa de pictură a lui Kokoschka, celebrul expresionist, pentru care și venise, pleacă mai departe, vizitând Turingia, Bavaria și Valea Rinului, alături de cea care îi va deveni soție, Rozina Geller, ea însăși cu studii de istoria artei, la Iași (prof. O. Tăfală) și Dresda, unde se și cunoscuseră. Rodelele celor dintâi peregrinări vor fi expuse în același an la sala Mozart din București. În 1925-1926, se stabilește în Italia. Un an mai târziu, cutreieră Orientul: Palestina, Siria, Egipt. Interesul artistului se îndreaptă în

primul rând spre Ierusalim. Era încântat de cele văzute, de splendoarea peisajului biblic, de tipurile și costumele evreiești și arabe, încât revine de două ori pe aceleași meleaguri. Sejurul în patria Bibliei e atât de fecund, încât chiar în iarna anilor 1927-1928, deschide o expoziție de mare succes în sala „Hasefer” din București. În același an, va fi la Paris, atras de Cézanne, Van Gogh, Bonnard, Picasso, Matisse și Soutine, apoi în Belgia. Pictorul este mereu pe drum. Îl găsim, în 1932, în Spania și Maroc. Este impresionat de peisajul Spaniei, care îi amintește de „dragul meu Ierusalim”. Îi uimea pe cei apropiați

ARTE PLASTICE

citind în original *Don Quijote*, care, împreună cu *Till Eulenspiegel*, *Gargantu și Pantagruel*, în dialect, erau lecturile sale preferate. Periplul său continuă neistovit: Grecia, Veneția, Amsterdam, Londra, Bretania. Acest din urmă loc i-a oferit numeroase motive de pictură și delectare. Ar fi vrut să-și petreacă tot restul zilelor la Douarnenez. Atât îi era de conform naturii sale acest colț binecuvântat al Franței, încât exclamă: „Dacă nu aș fi pictor, m-aș face pescar”. Între 1930-1940, Max Arnold a trăit mai mult la Paris, Mecca artiștilor, de unde întreprinde mai multe călătorii și unde deschide expoziții. Ultima expoziție în viață are loc la București, la sala Dalles, în 1940, cu motive din Anglia și

Marcel Iancu, Victor Brauner și Max W. Arnold - contribuții evreiești la arta românească

Bretania. După moartea artistului (1946), soția acestuia a organizat tot la sala Dalles, o retrospectivă unanim apreciată. Ultima parte a vieții, începând din 1940, și-a petrecut-o la București. În activitatea sa artistică a fost sprijinit de dr. A. Severeanu, prieten și mecena, continuat, după moartea profesorului ieșean, de G. Oprea, istoricul de artă și colecționarul atât de prestigios, care îi și dedică o scurtă monografie (Meridiane, 1967). De aici ne permitem să cităm un pasaj cu caracter axiologic: „Atunci când mă gândesc la Arnold, fără voie, îmi vin în minte mari reprezentanți ai acuarelilor, căci acuarela e genul pe care el l-a dus în țara noastră la un grad pe care nici un altul dintre acuareliștii români, deși am avut câțiva reprezentanți de seamă ai acestui gen, nu mi se pare a-l fi atins” (op. cit., p. 8). Maestru al acuarelei moderne (chiar și uleiurile sale au ceva din transparența acuarelei), Max Arnold a excelat în peisajul marin, subiectele lui predilecte fiind porturile, podurile, cheiurile, canalele, malurile Senei și Tamisei, bărcile pescărești, velierele. Irezistibilă atracție spre „moliciuni” nu îi împiedică energia, vitalitatea. Georgeta Peleanu observa la acuarela lui Arnold „ceva din preocuparea pentru vigoare a lui Marquet”, „maniera lui suplă și elegantă evoluând cu deosebită siguranță către sinteze largi, epurate

■ MAX W. ARNOLD: „Fetița yemenită”

și transfigurate” (Acuarela românească, Meridiane, 1986). Se mai remarcă „lumina calmă”, despre care Toniza spunea că e marea artă a lui Arnold. Despre meșteșugul său mai scria Francisc Șirato, într-o minimonografie dedicată marelui acuarelist: „Pe toată suprafața hârtiei se întind trâmbe de ape ce sunt perdele de culoare ce sugerează oameni, vegetație, fluvii, mări etc. Măiestria lui Arnold în acest domeniu, cel al sugestiei, e unică”, „graba cu care pensula lui aleargă este comparabilă cu graba alergătorului de curse experimentat care își cunoaște țelul ce trebuie atins, drumul și timpul în care țelul trebuie atins și mai ales că nu trebuie să ajungă extenuat la țel” (Însemnări critice, Meridiane, p. 312).

În sfârșit, nu ni se pare lipsit de importanță să amintim și pasiunea artistului pentru muzică. Unele

călătorii erau chiar dictate de concertele lui Menuhin, Enescu ori Toscanini. Preferințele lui mergeau către Beethoven, Bach, Mozart, muzica rusă și franceză. Când G. Oprea vizita familia Arnold, în apartamentul ei de pe strada Spiru Haret, din București, găsea întotdeauna o atmosferă caldă, în care muzica și pictura fuzioneau într-o armonie totală. Finețea și siguranța tușei îi asigură lui Max Arnold un loc de frunte printre artiștii lumii. Totuși, s-a făcut puțin în direcția cunoașterii operei sale. O retrospectivă s-ar impune, precum și editarea unei monografii pe măsură.

Alături de Marcel Iancu și Victor Brauner, se situează încă un nume de referință, Max W. Arnold, ca o contribuție evreiască importantă la arta românească și mondială.

ȚICU GOLDSTEIN

„DIN VÂRFUL PENIȚEI” - între sarcasm și luciditate

Expoziția de caricaturi israeliene „Din vârful peniței”, deschisă la București, se coagulează într-o diversitate de comentarii ale momentului (devenit istoric) sau păstrând încă febrilitatea actualității. Caricatura preponderant politică, pendulând între umor și sarcasm, între peren și actual, vine din detașare, luciditate, spirit critic.

Intersectându-se cu una din nuvelele lui Kafka, unde protagonistul bate toată viața, dintr-o multitudine de uși, numai la cea ușă care se încorporează rămasă închisă, parabola semnificând, în cazul literar, ironia destinului, caricatura lui Kriel Gardosh, „Dreptate” (o ușă la care în zadar așteaptă solicitantul), evidențiază valențele etice ale conceptului.

Pacea, temă centrală cu variațiuni, își găsește la Cyla și Didi Menyus o interpretare lirică (mâna scriind cu o pană confecționată dintr-o ramură de măsline) și filozofică, sugerând teoria de esență platoniciană a imaginii ideilor văzute de oameni, teorie ce îmbracă în versiune caricaturistică haina unui număr de circ (un porumbel luându-și înspăimântat zborul de pe planșa unde i s-a păstrat doar conturul, datorat cuțitelor înfipte de „prestidigitator” jur împrejurul său).

Eduard Mattes apelează la fabulă. Yitzhak Rabin, porumbelul și uliul refac narațiunea cu morală aferentă desprinsă din buna intenție a Candidului care, convins că „lumea în care trăim e cea mai bună dintre lumile posibile”, trimite porumbelul înspre copacul unde reprezentarea ornitologică a organizațiilor teroriste pânzește gata de atac (v. „Mesajul lui Rabin către arabi”). Alteori, Mattes regăndește o formulă geometrică: imposibilitatea întâlnirii a două drepte paralele. În receptarea magistică - un israelian și un arab sapă

două tuneluri la nivele diferite. Titlul caricaturii - „Drumul către pace în Orientul Mijlociu”.

Iacob Shiloh se inspiră din raliurile automobilistice. Arafat, în ipostază de pilot de formula unu, cu o mână ridicată făcând semnul victoriei, traversează gonind o șosea tăiată dintr-un Maghen David (v. „Acord”). Virtutele de poștaș ale porumbelului devin impracticabile prin înlocuirea misivelor cu ghiulele numite Gaza și Ierihon (v. caricatura cu același titlu semnată de Mik Jago). Dar Jago folosește cu succes și resursele umoristice ale filmului american din perioada „comediei de aur” (Arafat, cu pancarta „Opriți trecerea!”), pășind cuminte în urma unui pâlă de teroriști și strigând în mijlocul detunăturilor de armă: „Hei, băieți, nu auziți nimic?”). Și, totuși, acel optimism evreiesc, născut din conștiința nevoii imperioase de supraviețuire în condiții oricât de potrivnice, se resimte și în grafică.

Valoarea educației, a învățăturii ca mijloc de combatere a ignoranței generatoare de ură și violență e relevantă de Arye Navon în „Șalom - prima lecție de ebraică la școala elementară arabă”, părăsind ironia în favoarea poematului.

Declanșatorul războiului din Golful Persic capătă accente grotestice în viziunea lui Moshik Linn („De la maimuță la masca de gaze”), consecințele gestului său agresiv sunt prezentate de Ze'ev în maniera persiflantă a filmelor de desene animate (v. „Supraviețuirea lui Saddam”), conflictul este văzut de Iacob Shiloh (v. „Jocuri în războiul din Golful Persic”) ca o confruntare între jocul întâmplării (zarurile folosite de Saddam) și al inteligenței (figurinele de șah preferate de S.U.A.), iar Avi Katz îi conferă o tentă suprarealistă în „Trauma”, unde somnul unui copil e terorizat de imaginea

IMPRESII DIN EXPOZIȚIA CARICATURISTILOR ISRAELIENI

coșmarească a războiului.

Ceva din carnavalescul măștilor de Purim, fără fast și fără zămbet îngăduitor, răzbate în compoziția lui Ze'ev „Casino Shalom”. Personaje ale vieții politice (locale și internaționale) sunt așezate în fața unei rulete, joacă biliard sau poker. Jos - un autoportret șarjat. Caricaturistul mititel - „cea de-a patra putere în stat” - contemplă, cu buzunarele goale și cu „arma” în poziție de repaos (vârful peniței în sus), modalitățile de rezigare a spectacolului lumii. Traducerea unui proverb din folclorul idiş, „fiecare aduce o jertfă pentru sine”, e realizată de Kriel Gardosh prin „Dragoste pentru Israel” (în mijlocul unei piețe, un israelian și un arab, strâns legați laolaltă, sunt trași cu frânghii în patru direcții diferite, sforarii fiind Rusia, Anglia, Franța, America).

Caricatura antifascistă e reprezentată de Shlomo Cohen („Demianik”), Avi Katz („Antisemitismul în campusurile americane”), Arie Navon („Judecarea criminalilor naziști de către germani”: o balanță în formă de zvastică face scăpat un criminal de război; și „Reconcilierea între Israel și Germania”; între cele două tratate se află brațul unui Häftling având tatuat numărul 6 000 000).

Nepropunându-și să fie o „saga” a Statului modern Israel sau echivalentul unui editorial, așa cum ar părea la prima vedere, caricatura israeliană probează o dată mai mult virtuțile umorului evreiesc al tuturor timpurilor, prin care suferința e depășită de forța râsului, medicament infailibil în menținerea echilibrului sufletească și morală, a încrederii în ziua de mâine.

E. SUHOR

SIMON WIESENTHAL - autor al unor desene din lagăr

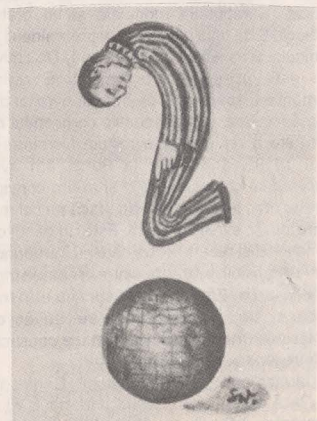
Sub titlul „Ei știu ce fac”, a apărut pentru prima dată, în 1946, într-o editură din Linz, un volum de desene din lagărul de exterminare de la Mauthausen. Cartea, de mult epuizată, a reapărut cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a eliberării lagărului, într-o nouă ediție, în condiții grafice deosebite.

Ilustrațiile talentatului arhitect sunt de o extraordinară precizie și de o uimitoare putere expresivă. Grav bolnav, Simon Wiesenthal zăcea, în 1945, în rezervă pentru muribunzii de la Mauthausen, o rezervă care era frecventată doar arareori și cu mare neplăcere de către supraveghetori și personalul de pază. Cu prețul vieții, un tovarăș de detenție i-a făcut rost de niște petice de hârtie și capete de creioane și așa au apărut desene și texte care astăzi, ca și atunci, dau de gândit celor ce le contemplă.

Reprezentativ - și scos în evidență - este desenul înfățișând un deținut încovoiat ca un semn de întrebare, iar dedesubt, ca punct, un glob pământesc. Textul respectiv sună astfel: „Lume, dă un răspuns! Nu porți și Tu o parte din vină?”.

La care nu mai este nimic de adăugat.

(Din „Die Gemeinde”)

Cuvântarea acad. NICOLAE CAJAL

Urmare din pag. 1

abnegația pe care le-ai dăruit din plin în folosul obștii evreiești din țară". Cunoscuta personalitate publică israeliană, avocatul Itzhak Artzi, un apropiat al regretatului dr. Moses Rosen și al nostru, al tuturor, scria despre dr. Filderman: „Deportarea... în Transnistria... reprezintă un punct de onoare pentru cariera sa strălucită. Cine știe câte vieți au fost salvate și crutate prin aceste intervenții”.

În ultima sa prezentă televizată, cu numai câteva săptămâni înainte de a ne părăsi, regretatul nostru păstor spiritual dr. Moses Rosen, făcând o analiză a încercărilor prin care a trecut obștea evreiască din România în anii războiului, aducea prinosul său de recunoștință celui care ne-a condus în acea epocă de cumplite încercări. De aceea, comemorarea de azi a dr.-ului Filderman nu este numai împlinirea unei datorii de conștiință a obștii evreiești, dar și concretizarea unui deziderat al Șef Rabinului dr. Moses Rosen în ultima sa alocuțiune televizată.

Și acum, doamnelor și domnilor, voi încerca să punctez câteva momente ce-mi apar semnificative din viața dr.-ului W. Filderman, opera și personalitatea sa urmând să fie, desigur, competent și complex prezentate de specialiști dinăuntrul sau din afara comunității noastre, în conferințe, mese rotunde, articole de ziare etc.

Wilhelm Filderman s-a născut la 14 septembrie 1882, într-o zi de Iom Kipur.

Urmează cursurile Liceului „Matei Basarab” din București, unde excelează nu numai ca un elev strălucit, nu numai ca un bun orator, dar și cu prima sa lucrare publicistică, „Tratat de agricultură practică”. Caracterizând această lucrare a unui adolescent de 16 ani, ministrul învățământului din România, prof. Spiru Haret, a spus: „Știm că evreii au dat cele mai bune studii despre limba și folclorul românesc, dar nu m-am așteptat să-i văd ocupându-se cu atâtă competență și de problemele agricole”.

Urmează Facultatea de Drept din București, susținându-și teza de doctorat la Paris, unde în acea epocă mai sunau controversale afacerii Dreyfuss, moment care-i va marca drumul întregii vieți. Participant la războiul din 1916-1918, sublocotenentul Filderman este decorat cu „Virtutea Militară”, este citat prin Ordin de zi al Comandantului Armatei a 2-a a generalului Eremia Grigorescu.

Participant la Conferința Păcii de la Paris, Filderman este nu numai avocatul drepturilor populației evreiești din România, dar și artizanul primului **tratat al drepturilor naționalităților**. Căci, ce este altceva Tratatul de la Saint Germain (după 73 de ani, noul tratat de la Strasbourg, din 1994, nu este altceva decât o nouă ediție adaptată condițiilor istorice ale unei Europe unite)?

Într-o recentă conferință la București, prof. Carol Iancu, de la Universitatea din Montpellier, ne vorbea despre rolul uriaș al lui Filderman în redactarea și semnarea Tratatului de la Saint Germain.

Mă voi rezuma să citez și părerea dr.-ului Louis Marshall, fostul președinte al marilor organizații evreiești americane, prezent la Conferința Păcii din anul 1921: „Aveți în România oameni mari. Dr. Filderman este un avocat cu reputație mondială și un orator strălucit. Este unul din membrii proeminenți ai Ordinului B'nai B'rith din România. De câțiva ani este președintele Uniunii Evreilor Pământeni, apărător al drepturilor evreilor din România. Este și președintele comitetului de ajutorare a refugiaților evrei din Ucraina. În anul 1919, când eram la Paris, am avut plăcerea să conlucrez cu el și m-am convins că este unul din cei mai mari, dacă nu cel mai mare, dintre evreii europeni. Este un gânditor, un naționalist rece, practic, care nu întreprinde nimic imposibil și nu este dintre cei care strigă că «vin lupii». Eforturile sale sunt cu atât mai eficace, căci neocupându-se decât cu problemele mari la ordinea zilei, se consacră în întregime soluționării lor”.

În memoriile sale, la capitolul „Conferința de Pace de la Paris”, fostul prim-ministru al României, I.G. Duca, făcând o analiză a momentului respectiv, dă o apreciere deosebită

activității lui Filderman, criticându-și partenerii politici pentru internaționalizarea problemei, când ea prin firea lucrurilor putea fi rezolvată la București. Și, în ciuda contradicțiilor dintre Filderman și Brătianu, acesta din urmă nu se va sfi să recunoască uriașa personalitate a dr.-ului Filderman, comparând-o cu a ministrului de externe al Austriei, dr. Czernin.

Primii ani de după Conferința de la Paris sunt anii consolidării drepturilor pentru populația evreiască din România; o serie din anii următori Filderman îi dedică luptei împotriva fascismului, care acaparează încet, dar sigur, poziții strategice în România. În anul 1936, se angajează împreună cu subsecretarul de stat la Ministerul de Interne, viitorul prim-ministru Armand Călinescu, la întocmirea unor planuri de emigrări masive spre Palestina. Condițiile externe îi sunt vitrege, atât Germania nazistă, cât și puterea mandatară, Anglia, se vor opune însă emigrațiilor. În vara anului 1940, condițiile interne devin din ce în ce mai vitrege, frunțașul Gârzi de Fier, Horia Sima, scos din pușcărie, devine ministru. Paralel cu ofensiva generalizată a fascismului, hotarele țării se prăbușesc. La 28 iunie 1940, Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herței sunt anexate la Uniunea Sovietică, iar 72 de zile mai târziu, prin arbitrajul de la Viena, țara pierde și Ardealul de Nord. O campanie antisemită vine să acopere cedarea fără luptă a pământurilor românești.

Dr. Filderman, primit în audiență la regele Carol al II-lea, îi prezintă, în numele evreilor din România, o declarație de solidaritate cu Patria Mamă, România și cu poporul român. Această declarație se încheie cu un angajament solemn: „evreii români, depunând omagiile lor la picioarele Tronului, țin cu tot respectul să proclame soliditatea lor nezdruccinată cu destinele poporului român. Ei împărtășesc soarta obștească, suferind cu suferința românească și nădăjduind cu nădejdea românească”.

Singurul ziar care a publicat declarația a fost „Curierul Israelit” din 10 iulie 1940.

Evenimentele se succed cu iuțea fulgurului. Franța, sufletul și speranța libertății Europei, se prăbușește, semnând, la Compiègne, capitularea. La 8 august 1940, în Monitorul Oficial nr. 183, se publica noul statut juridic, umilitor, al evreilor din România.

Între numeroasele măsuri punitive împotriva evreilor, ni se interzicea dreptul la serviciul militar. Într-un moment în care regimurile totalitare de toate culorile amenințau suveranitatea națională și integritatea teritorială ale statului național român, 100.000 de ofițeri și soldați evrei erau zvârliti afară din rândurile armatei, fiind privați de dreptul de a apăra pământul în care își doreau somnul de veci părinți și bunicii lor. 19 zile mai târziu, cortina cădea și o nouă și abominabilă dictatură se instaura pe pământul României. Antonescu și mișcarea legionară proclamau statul național legionar. Armata germană ocupă România cu acordul unui guvern intitulat „național”, în realitate, profund antinațional.

Crima și fărâdelegea coboară în stradă și dr. Filderman se vede obligat ca, la 14 septembrie 1940, să-i scrie pentru prima oară fostului său coleg de la Liceul „Matei Basarab” - Ion Antonescu.

S-au găsit unii care să afirme că numeroasele scrisori, audiențele pe care Filderman le-a avut la Ion Antonescu sau la nomenclatura acelor vremuri au făcut din Filderman un „standanț” - adică un intervenționist umilit de putere. Fals: memoriile sale au fost procese verbale ale Holocaustului, strigate de alarmă. Frunțașul sionist Teodor

„Evreii români au dus și vor duce cu ei dragostea de țară, [...] așa cum au dus-o și au păstrat-o timp de decenii românii din America”.

(W. FILDERMAN)

Löwenstern-Lavi, punându-și întrebarea dacă Filderman aplica „standanț”-ul, scria: „Cei care l-au cunoscut vor confirma că era un om cu mult tact, echilibrat, dar, e adevărat, ferm și intransigent când era vorba de apărarea cauzei căreia i s-a dedicat”. Procurorul israelian Gideon Hausner, fostul acuzator public în procesul Eichmann, întrebat asupra „standanț”-ului dr.-ului Filderman, l-a negat afirmând că nu era posibil atăta timp cât „dr.

Filderman este un evreu mândru”. Dacă este adevărat că Holocaustul, cu toată drama lui uriașă, nu a atins cotele aberante în România, aceasta se datorează și faptului că Filderman a mobilizat conștiința românească în atenuarea unei de șoc a genocidului. Se pot da multe, foarte multe exemple de oameni și instituții românești politice, militare, economice, culturale care l-au susținut pe Filderman în lupta sa de salvare a populației evreiești.

Lupta lui Filderman nu a încetat nici o zi, nu a încetat nici în lunile deportării sale în

Transnistria, Transnistria despre care reprezentantul Crucii Roșii în România, Karl Kolb, scria: „Viața în Transnistria este un infern în care deportatul pierde orice rațiune, orice speranță. Fiecare an, fiecare lună, fiecare zi trăită aici este un coșmar îngrozitor, insuportabil pentru o ființă considerată că are un suflet omenesc”.

Documentele aflate la „Yad Vashem” privind lupta lui Filderman pentru salvarea populației evreiești din România sunt o mărturie pentru noi, pentru generațiile viitoare. Și în cazul Filderman putem să-l parafrăzăm pe Winston Churchill: „istoria cunoaște puține cazuri în care atât de mulți oameni datorează atât de mult unui singur om”.

Mai în surdina, mai cu voce tare, se găsesc oameni care afirmă că noi, evreii, i-am adus pe ruși și comunismul în România; desigur, fals. Însăși activitatea lui Filderman dezmente aceste afirmații.

Cine l-a citit pe Nicolae Băci, autorul lucrării „Yalta și crucificarea României”, sau cine a

citit depozitiile lui Ovidiu Vlădescu poate recunoaște în dr. Filderman un patriot care a văzut în intrarea armatei sovietice un pericol și care a pledat, în acea vară fierbinte a anului 1944, pentru ca toți cei trei aliați să trimită trupe în România.

S-a discutat în anumite cercuri și dacă dr. Filderman a fost bun evreu. Trebuie să răspundem - cred - și la alte două întrebări:

- Care a fost poziția dr.-ului Filderman față de învățăturile noastre mozaice?

- Care a fost poziția dr.-ului Filderman față de Statul Israel?

Răspunsurile ni le dă chiar dr. Filderman: „Religia a fost întotdeauna siguranța ordinii, prin suprimarea lăcașurilor de rugăciuni se instalează anarhia în suflete, măsură neumană. Căci nu se respectă dreptul cel mai natural al omului, acela de a crede în Dumnezeu”.

Într-un memoriu înaintat în iunie 1945 Organizației Națiunilor Unite, Filderman își exprima crezul său asupra înființării Statului Israel: „Înființarea unui stat evreiesc cu granițele sale istorice se va putea înființa numai printr-o emigrare liberă, care să permită crearea în cel mai scurt timp a unei majorități evreiești în Palestina. Acesta este nu numai sensul mandatului acordat Angliei de către Liga Națiunilor, ci și singurul mijloc de a rezolva problema evreiască în esența ei și cu toate aspectele sale. Iar soluționarea ei interesează nu numai poporul evreu, ci toate celelalte națiuni în mijlocul cărora trăiește o masă mai mult sau mai puțin numeroasă de evrei”.

Fără îndoială că viața și opera dr.-ului Filderman poate fi scrisă în numeroase tomuri sau prezentată în cicluri de prelegeri.

Azi, aci, în interiorul Templului Coral, maror al atător evenimente ale istoriei evreilor din România, noi n-am făcut decât să întoarcem o pagină a adevărului nostru istoric, adevăr pe care Filderman l-a slujit cu devotament și credință.

Am făcut-o, desigur, foarte pe scurt, ca un omagiu adus marelui Evreu-Român dr. Wilhelm Filderman.

Am făcut-o și pentru a sprijini adevărul și pentru a da de gândit unor semeni ai noștri obișnuiți a se pripici cu verdicte, epitețe și etichete, conșinși că părerea lor este dogmă, incapabili să înțeleagă că o luptă politică demnă este compatibilă și cu folosirea unor practici diplomatice.

Opera dr.-ului Wilhelm Filderman este o dovadă și, așa cum am mai spus-o, ea va fi amplu amintită, analizată și dezbătută în cadrul Federației noastre.

Fie-i memoria binecuvântată!

ÎN AMINTIREA CONTEMPORANILOR

„Cunosc îndeaproape activitatea socială a domnului dr. W. Filderman consacrat binelui și ajutorării aproapelui...”

Cei ce consacră din vremea lor și din munca lor pentru alții merită toată lauda, mai ales astăzi, când egoismul distruge avânturile și devotamentul pentru cauzele mari.

Rar se întâlnește devotamentul cu recunoștința.”

(GR. TRANCU-IAȘI, fost ministru)

„Dr. Filderman este un bun prieten și capabil să meargă [...] până la sacrificiu, în slujba ideilor mari și generoase, pentru a servi pe ai săi și țara”.

(D. R. IOANȚESCU, fost ministru al muncii, sănătății și ocrotirilor sociale)

„Filderman, ești un mângâier de băiat...”

(G. IONESCU-GIUN)

„Dr. Filderman și-a servit profesiunea cu strălucit talent și a cheltuit muncă în luptele de

interes obștească... Baroul se mândrește că are în mijlocul lui o personalitate de distincție ca dr. Filderman...”

(TRAIAN ALEXANDRESCU, decan al Baroului de Ilfov - 1932)

„În momentul în care se prepară o revizuire a Codului nostru civil, o carte de critică teoretică, ca aceea a domnului Filderman [„Les successions en droit comparé”], nu poate să treacă neluată în seamă. În aceste materii foarte complicate domnul Filderman a știut să puie multă ordine și precizie. Trebuie să semnalăm în lucrarea sa și dreptele critici asupra unor particularități ale Codului nostru”.

(MAURICE LAMBERT)

„Cartea domnului Filderman este din acelea care, prin importanța subiectului tratat și prin modul cum acest subiect este tratat, se impune atențiunii”.

(LOUIS THEVENET)

Culese de EVELIN FONEA

DIVIDENDELE PĂCII

„Riviera” la Marea Roșie

Pacea în Orientul Apropiat aduce cu sine în sectorul turismului un nou cadru de linii directe, care, atât sub aspect geografic, cât și sub cel al cooperării, este mai receptiv și mai extins. Noile condiții fac, bunăoară, posibil ca însuși conflictul de interese, apărut în regiunea Mării Roșii, între dezvoltare și natură în general și între dezvoltare industrială și turism în special, să se atenueze sau chiar să se stingă. Țările pot colabora mai strâns și în problema protecției mediului ambiant - cu predilecție în regiunile maritime și de deșert - și să exercite controale severe.

Se oferă posibilitatea, în regiunea limitrofă a Mării Roșii, de a elabora o planificare geografică unitară, folosindu-se în mod exhaustiv și controlat potențialul natural și cel creat pentru turism. Proiectul „Riviera” la Marea Roșie s-ar putea desfășura de la Sharm El Sheikh (Egipt), de-a lungul litoralului Mării Roșii, peste Eilat (Israel) și Akaba (Iordania), ba chiar până în Arabia Saudită.

Aria turismului s-ar extinde până în zonele aride din Sinai și Neghev și atracții suplimentare ar putea completa programul de acțiune al amenajărilor amplasate în apă.

Zona liberului schimb. Orașele Eilat și Akaba sunt deja zone ale liberului schimb. O astfel de zonă, care ar cuprinde Eilatul și Akaba și care s-ar extinde, poate, chiar până în Egipt și Arabia Saudită, ar putea fi creată. Din ea ar face parte centre industriale, centre turistice și de navigație. Zona comună s-ar folosi de mijloace de producție ale ambelor țări, ar oferi posibilități de investiții și ar crea noi locuri de muncă pentru Israel și Iordania.

Porturi. În Golful Eilat se oferă

posibilitatea, folosind o strămoare naturală, să se construiască un port destinat comerțului intern, care va fi folosit în comun de Iordania și Israel. Aici s-ar putea încerca eficiența tehnică și economică a unui port pe canal, pe malul nordic al Mării Roșii, ca parte componentă a unui canal care ar lega Marea Roșie cu Marea Moartă.

Trafic aerian. Actualmente, între Akaba și Israel nu există nici un fel de trafic aerian. Infrastructura iordaniană este folosită în acest domeniu numai parțial, în timp ce instalațiile israeliene sunt suprasolicitate. Sfera viitoare colaborări se concentrează asupra porturilor din Akaba (Iordania) și a celui plănuit la ei construit la Ein-Evrona (Israel). Portul Ein-Evrona va lua ființă la o distanță de trei kilometri de periferia vestică a portului Akaba. Pentru Israel și Iordania se profilează posibilitatea de a crea acolo o instalație folosită în comun, în vederea activității aviației civile.

Logistică și comerț. Pe baza poziției sale geografice și a relațiilor sale comerciale existente, Iordania poate servi drept „poartă de acces” a Israelului spre alte state arabe și ar profita de dezvoltarea infrastructurii pentru stimularea comerțului.

Israelul poate, în schimb, să faciliteze accesul direct al Iordaniei la Marea Mediterană. În traficul maritim din și înspre Europa, Iordania ar economisi cheltuieli pentru costisitoarele căi de transport prin Canalul de Suez sau pentru ocolirea continentului african. Israelul ar putea constitui o mare și importantă piață de desfacere pentru exportul iordaniei, bunăoară cutexile, mobilă și articole de pielărie.

Într-o atmosferă de cooperare,

ambele state pot beneficia de experiențele dobândite de celălalt: de pildă, dacă societățile de construcții iordaniei acumulează experiență la proiectele realizate în statele arabe, mai cu seamă în Arabia Saudită și în statele din Golf, Israelul dobândește și va dobândi această experiență implicându-se în proiecte internaționale în Africa și în alte părți ale lumii.

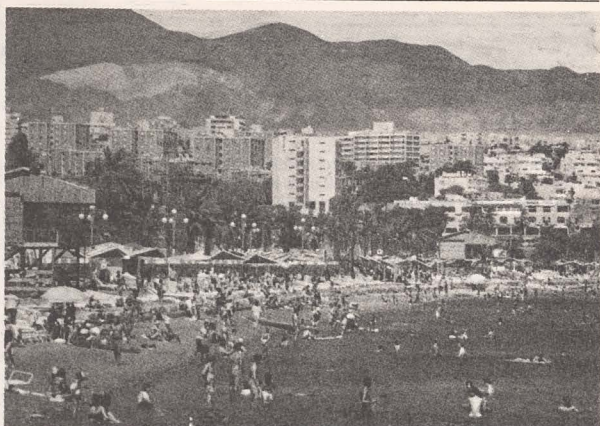
Șosele. Proiectele pentru construcția celor șase șosele, elaborate actualmente în Israel și Iordania, care ating o lungime totală de circa 700 km, ar necesita o

ISRAEL - DINTOTDEAUNA ȘI MEREU

investiție de 1,4 miliarde dolari. Pentru fiecare kilometru de șosea - cu două benzi - cu o infrastructură modernă, inclusiv toate dispozitivele de securitate, sunt prevăzute două milioane de dolari. Împreună cu proiectele pentru construirea de căi ferate și porturi, șoselele proiectate creează mijloace de transport între Iordania - Marea Mediterană și Egipt - via Israel (conform acordului de la Camp David).

Apă. Dezvoltarea unei infrastructuri în zonele de deșert, destinate cândva construirii de locuințe pentru populație, este pentru Israel și Iordania un imperativ strategic. Aprovizionarea cu apă potabilă reprezintă aici problema cheie.

Israelul și Iordania ar putea coopera, bunăoară, în următoarele

■ Vedere din Eilat

domenii:

- Utilizarea apei rezultate din inundații (revărsări) de-a lungul Iordanului și în Ținutul Arava.
- Intensificarea ploilor.
- Captarea apei reziduale și folosirea ei în agricultură.
- Desalinizarea apei.
- Economisirea apei în amenajările comunale.
- Calificarea unor forțe de muncă profesionale.

Căi ferate. Încheierea unei înțelegeri regionale cu privire la rețeaua de căi ferate între Israel și Iordania.

La începutul acestui veac, a fost construită în Orientul Apropiat o întinsă rețea de căi ferate. Ea lega Turcia, Siria, Irakul, Iordania, Libanul, Eretz-Israel - Palestina - pe atunci sub mandat britanic, Egiptul și Arabia Saudită. Conflicte regionale și o dezvoltare lipsită de perspective

economice au condus la distrugerea sistemului.

În perioada de pace și dezvoltare economică, în regiune se deschid perspective de reînnoire și modernizare a unei rețele feroviare regionale ca forță motrice pentru dezvoltarea economiei.

Poziția geografică a Orientului Apropiat la intersecția Asiei, Africii și Europei aduce cu sine un mare potențial pentru transporturile cu trenul între state din regiune și pe trasee transcontinentale.

Plănuita rețea de căi ferate ar constitui o componentă a unui sistem feroviar regional și o legătură pe uscat între Iordania și porturile de la Marea Mediterană, precum și între Israel, țările din Golf și Asia răsăriteană.

CLARA MARCOVICI
(După „Die Gemeinde”)

Ierusalimul meu

Cele mai cântate orașe ale lumii vorbesc spiritului, trecând de marea pământeană. Prin înălțarea gotică a săgeților, Domul din Milano sau catedrala pariziană sunt amintiri ale visului medieval de a se contopi cu zenitul. Seta lui Faust, simbol al năzuinței spre absolut, caracterizează, după Spengler, spiritul european. Împlinirea americană a acestuia i-a păstrat înălțimile, nu și încăpățănarea tășnită a săgeților. Încolo, buildingurile, patrulele masive, multiplicată prin suprapunere, slăvesc victoria bogăției fabuloase, alcătuită din metale, nave, rachete, purtând în pântecul lor invizibil atomul, cromozom al distrugerii.

Ierusalimul lui David, ars, ruinat, prădat, apărut, cucerit și recucerit, are o viață secretă. El rămâne material, dar piatra clădirilor lui captează nu numai căldura soarelui, ci și culoarea lui topită. Ea pierde cenușii granitului și se învelește, chiar și noaptea, în folii de aur. Zidul Plângerii, deși stă paralel cu tine și te ține de umeri, dându-ți putere, capătă, dacă te uiți mai mult la îmbucătura pietrelor lui mari, un fel de prelungire mătăsoasă, un baldachin transparent. Tu nu știi, poate, că el te apără de cruzimea soarelui, care altfel ți-ar suga pulsația sângelui. Mai sunt porțile de atâtea ori descrise și zidurile peste care țiuie vântul. Altădată, dinăuntru, urcau sunete de flaut și harpe din mâinile măiestre a sute de muzicieri, care uimiseră chiar pe romanii sosiți ca oaspeți. Din adâncul pământului, din șanțieri arheologice, se ivesc noi galerii și alte ziduri - încă un Ierusalim subteran, răscolită din somn. Toate limbile pământului se aud lângă tine, aparatele foto țâcăne ușor. Pe aproape, în drumul nostru, copii sunt hrăniți de mame, uneori în lumina necruțătoare a soarelui, copii obosiți cu ochi care se închid de la sine. Am văzut autobuzele mari, soldați clătănându-se de oboseală și căldură. Și știu că unii nu vor ajunge acasă niciodată. Mamele cu mănecile lungi și peruci rituale au puterea de a zămbi celor mai

mari de lângă căruț.

Și totuși, acest oraș, care pare încastrat în timpul nostru, are o plutare a lui care-l așază între norii risipiți. Pentru cei mai fragili, această dedublare în materie, și atât de biurocratică, se lasă cu așa-zisul sindrom ierusalimitean. Pentru cei care se simt aici ca într-un centru al lumii, e ca o mare răcoasă după furtuni ale multor oceane, după sfărâmarea multor nave.

Spune David: „Rugați-vă pentru fericirea Ierusalimului! De tihnă să aibă parte cei ce te iubesc! Propășirea să domnească înăuntrul zidurilor tale, liniștea în palatele tale! Pentru frații mei și pentru prietenii mei, dorescu-ți fie pace!”

ELENA ESTHER TACCIU
(Din „Buletinul Ierusalimului”)

Cărașii fiilor lui Avraham

Israelul are doar o singură cale ferată. Ea unește nordul cu sudul țării. Restul localităților rurale și urbane sunt legate între ele de o rețea de drumuri modernizate.

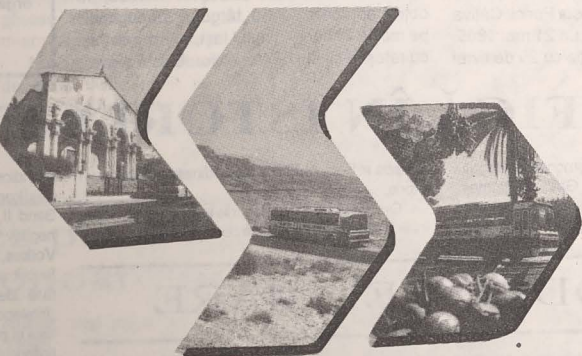
Desigur că densitatea de automobile pe cap de locuitor este în Israel destul de ridicată, dar trei sferturi din populație folosește, pentru deplasări, transportul în comun. Cărașul principal este societatea EGGED.

Ea are o istorie de peste 60 de ani. S-a pornit la treabă cu câteva zeci de autobuze. Organizarea s-a făcut pe principii cooperatiste. Proprietarii autobuzelor erau totodată și conducătorii lor.

Sistemul se menține și azi. Numai că proporțiile sunt altele. EGGED are în prezent circa 10 000 de lucrători și deservește aproape 1 000 de linii urbane, suburbane și interurbane. În afară de aceasta, are și un puternic sector turistic. Execută servicii de transport și cazare în multe zone de interes din Israel, începând cu Turul Galilului până la un sejur la Marea Roșie.

Transporturile sunt asigurate de circa 4 000 de autobuze. Aproape toate sunt prevăzute cu aer condiționat, ceea ce pentru călătorii din Israel este absolut necesar, datorită căldurilor tropicale.

Infrastructura este asigurată de zeci de garaje, stații service și circa 30 de „tahana merkazit” (autogări)

ultramoderne. Cea mai nouă, datând din anul 1993, se află la... Tel-Aviv! Ea a înlocuit-o pe aceea ridicată în anii '30 și care contrasta cu stilul metropolitan al orașului.

Autogara din Tel-Aviv pare mai curând un aeroport. Este construită pe verticală, ca să se economisească teren urban, așa că nu trebuie să te miri că autobuzul tău pleacă de la etajul... IV. La fiecare nivel se dau informații în limbile ebraică, arabă, engleză și franceză. Există apoi toate cele necesare: case de bilete, afișaje electronice, scări rulante, posturi telefonice intercontinentale, săli de așteptare și zeci de magazine. Autobuzele sunt foarte bine

întreținute. Conducătorii lor - proprietari cooperatori - sunt și încasatori, nu supraîncarcă autovehiculele peste numărul locurilor pe scaune și opresc - în stații - numai la semnalele optice din interior sau dacă există pasageri de îmbarcat. Economie de timp și de combustibil.

Cei de la EGGED câștigă foarte bine și au nenumărate avantaje sociale. Ce-i drept, populația cam bombăne. Tarifele sunt destul de ridicate: circa 1 dolar pentru cea mai scurtă călătorie! Dar ce poți să faci? Doar călătorului îi șade bine cu drumul...

S. BAROCH

■ O floare pentru dumneavoastră din Israel

ISTORIE

Obști evreiești din mici așezări urbane

În prețioasa lucrare a dr. E. Schwartzfeld „Impopularea, reimpopularea și întemeierea târgurilor și a târgușoarelor în Moldova”, publicată la București, în 1914, de Uniunea Evreilor Pământeni, autorul analizează critic studiile anterioare pe această temă. Publicând o serie de hrisoave inedite, analizând critic datele demografice oficiale, E. Schwartzfeld a impulsionat studiul așezărilor urbane și istoria obștii evreilor din România.

Începând cu perioada interbelică, problema a fost reluată de dr. M. A. Halevy, I. Kara și, apoi, de Enciclopedia ebraică „Pinkas Hakehiolot. Romania”, Jerusalem, vol. I - 1970, vol. 2 - 1980 și în unele articole publicate de „Revista Culturii Mozaic”. În Israel au apărut, în ivrit și românește, unele materiale și articole interesând tema noastră. În 1990, F.C.E. a devenit inițiativa unei serii de monografii a comunităților evreiești din România, publicând, prin Editura „Hasefer”, monografia „Obștea evreiască din Podu Iloaei”, de I. Kara. O monografie a comunității din orașul Bacău a văzut foarte recent lumina tiparului prin aceeași editură.

Studiile de până acum se ocupă de comunități care au reușit să existe și în 1940. Sunt însă o serie de târgușoare cu comunități cu un alt fel de istorie, din diferite motive. Studiul lor arată implicarea hotărâtoare a târgoveților evrei în destinul unor așezări semiurbane din Moldova, dar și meandrele evoluției urbanistice moldovenești până la al doilea război mondial.

În paginile ce urmează, încerc schițarea istoriei unor mici obști evreiești din jud. Iași. Lucrarea intenționează să completeze istoria comunităților evreiești din acest județ. Monografia „Podu Iloaei” a apărut. O micromonografie Pașcani va apărea curând în monografia generală a orașului Pașcani. Monografiile obștii evreiești din Târgu Frumos și Hârlău se află în lucru.

● Începem cu CÂRJIOAIA, plasa Cârlișgăta. Localitatea apare ca târgușor pe lista respectivă din 1859. Se obținuse, desigur, hrisov (diplomă, document) de întemeiere. Ulterior apare ca sat. În 1930, erau acolo 12 evrei.

● CÂRNICENI este menționat ca sat. Are însă o populație evreiască cu o structură economică, ce-i acordă calitatea de nucleu semiurban. În 1898, satul număra 55 capi de familie evrei, deci peste 200 de suflete, cu următoarele ocupații: 9 comercianți, 4 croitori, 2 ciobotari, 3 cojocari, un casap, un brutar (necesitate de „cașrut”), un atelier de ape gazeoase, un servitor, un boccegiu, un arendaș, un vâtav (probabil un „neemann” - supraveghetor ritual), 12 „liberi”, deci de alte profesii. Din 1891, aveau și un haham, Haim. În 1930, nu mai era nici un evreu în sat.

● Cea mai veche știre despre târgușorul DIMACHI datează din anul 1844, când arendașul dă în arendă unui evreu, Bercu, rateșul (hanul) de acolo (probabil nucleul de formare a târgușorului). Bercu achitase chiria, dar arendașul nu-i predase localul. În aprilie 1855, proprietarii moșiei, Elena Sturza și fiul ei Grigore, obțin hrisov de întemeiere a unui târgușor pe moșia lor Zaboloten. Mama numește târgul Grigoreni. La cerere, în 1853 i se acordă zile de târg în fiecare marți și vineri și 6 iarmaroace anuale. Oamenii continuă să numească târgușorul Dimachi, nume sub care apare în lista de târguri din anul 1859. În același an, taxa de carne rituală era arendată cu 860 de lei, indicație a unei populații modeste ca număr. Recensământul din 1859 indică 15 capi de familie, 129 de evrei și 62 de creștini. Prin 1869, cronicarul Iacov Psanter nota 50 de familii evreiești la Dimachi. În 1898, locuiau aici 62 de creștini și 67 de evrei. Creștinii erau

agricultori sau slujbași. Evreii aveau următoarele profesii: boiangii - 2, boccegi - 2, băcani - 5, croitor - 1, cojocari - 2, casapi - 1, lipscan - 1, precupeți - 2, pitari - 2, scoțari - 1, lucrător - 1. Hahamul Aron Clain, în etate de 45 de ani, satisfăcea nevoile ritualului.

● La 20 iunie 1840, loru Șuțu ceruse vistișterii aprobarea pentru o zi de târg săptămânal și 6 iarmaroace anuale la moșia sa GOEȘTI, ținutul Iași. În lista din 1859, localitatea apare ca târgușor. Și în 1855, apărea ca târgușor în plasa Cârlișgăta. Marele Dicționar geografic al României, vol. 3, indică Goești ca sat în comuna Sârca (între Podu Iloaei și Tg. Frumos). În 1930, locuiau acolo doar 12 evrei. E cazul unei întemeieri nereușite din lipsa unor condiții adecvate.

● La 5 martie 1841, spătarul Costache Negruți cerea să i se aprobe 4 iarmaroace anuale la moșia sa HERMEZIU, poreclită și Trifești Vechi. La 12 martie același an, se propune hrisov de întemeiere a târgușorului Hermeziu la moșia Trifești Vechi. În 1898, evreii din Hermeziu aveau următoarele ocupații: bacali - 5, boccegi - 2, brutari - 2, casapi - 1, croitori - 1, cojocari - 2, lipscani - 1, lucrători - 1, precupeți - 3, total 20 de capi de familie. Hahamul Aron Haim, 45 de ani, venise în 1894. În 1930, în satul Trifești Vechi se află 12 evrei. În 1941 - nici un evreu.

● POENI, regiune păduroasă, avea locuitori și în bordeie din pădure. Proprietarul i-a adus să locuiască în sat, așa încât pe la 1895 comuna avea 739 de suflete în 178 de familii „...parte români, parte evrei, parte țigani” (Dicționarul geografic al județului Iași..., p. 129).

În 1837, proprietarul obținuse hrisov pentru zile de târg săptămânal la moșia Poeni. Câțiva negustori au ridicat dugheni. La 21 mai 1845, Alecu Balș încheie o convenție cu 29 de evrei

pentru întemeierea unui târg pe moșia sa Poeni, din ținutul Eși. După cataografia din 1845, profesiunile lor erau următoarele: băcani - 1, brutari la rateș - 1, croitori - 2, cenușar la „soponoria” din pădure - 1, negustori de mărunțișuri - 5, orândari la rateș - 1, slugi - 2, un haham și doi „dascăli” (învățători confesionali). Fabrica de săpun aparținea lui Bercu Kisălovici din Iași, care avea aici o dughenă. Alți 4 evrei ieșeni aveau dughene neînchiriate.

Prin convenție, evreii se obligau să construiască dughene și case până în 12 luni. Li se acordau gratuit lemne din pădure.

Pionierii târgului erau scutiți pe doi ani de bezmân (chiria terenului). Taxele pe comerțul cu rachiu și vin, păcură etc. aveau să fie anulate dacă în următorii 10 ani se stabileau până la 60 de gospodari evrei. Proprietarul își rezerva veniturile feudale pe brutării, măcelării, negot cu fân și ovăz, dar era liber comerțul cu ridicata la pește, sare, lumânări. Pentru sinagogă, cimitir, baie nu lua bezmân. Dezvoltarea este însă lentă. Totuși, în holera din 1848 mor 6 evrei.

Statistica Moldovei din 1859 indică 159 de evrei și numai 8 creștini la Poeni. Obștea evreiască dă în arendă „tacsia” pe carne rituală. În 1856, taxa se arendase lui Aron Moscovici, care lua câte 28 de parale pentru ocau de carne „cușer”. În 1869, cronicarul Iacov Psanter nota la Poeni 50 de familii evreiești. În 1899, locuiau acolo 107 evrei.

Târgul fusese creat lângă hanul de unde începea panta cea mare spre Iași. La urcuș și coborât se odihneau aici caii și oamenii.

Construirea căii ferate spre Vaslui și mai departe a scăzut importanța traficului pe șosea. Se încearcă ameliorarea situației, în 1876, prin organizarea unui iarmaroc de Duminică Tomii. În 1898, erau la Poeni numai 23 de capi de familie evrei, dintre care: comerciant - 1, fierar - 1, brutar - 1, casap - 1. Moise hahamul activa de 30 de ani, învățătorul confesional Șimon Spighel venise de 12 ani. Sinagoga era din vâltuci, ca majoritatea caselor.

Printre frunțișii se număra familia Bărbuță. Un descendent, Rubin (1909-1987), a fost la Iași cadru universitar și practician de renume în pediatrie.

În secolul al XX-lea, Poenii erau de fapt o suburbie marginală a Iașului.

● ZAHORNA este un caz tipic de ratare în întemeierea unui târgușor atunci când pofta de câștig a proprietarului unei moșii nu are acoperire în condițiile obiective. În 1836, se obține aprobare pentru „târgușor cu dugheni” pe moșia Zahorna, ținutul Iași, la 2 ore de Iași cu rateș în șleahul Botoșanilor. Există și izvor

de ape minerale și un părau, care permite funcționarea unei velnițe (fabrică de rachiu). Proprietarul renunță la bezmân și la alte taxe, ba vinde locuri de casă și dughene cu 2-15 galbeni stânjenul. În 1838, prețul este însă de 26 de galbeni un stânjen. În ciuda condițiilor avantajoase, nu se prezintă amatori. În 1844, localitatea este „sat”. Costache Conachi cumpără moșia și face eforturi pentru întemeierea unui târg. Nu avem nici un fel de știre despre eventuala existență a unei obști evreiești la Zahorna.

Aici se încheie, alfabetic, încercarea de a completa evidența târgușoarelor județului Iași în 1940.

I. KARA - Iași

În cadrul activității sale culturale curente, conducerea Comunității Evreilor din Iași a invitat auditorii, sâmbătă, 6 mai 1995, la conferința istoricului și profesorului I. Kara, pe tema: „Din istoria evreilor în țările române”. În cuvântul introductiv, președintele Comunității, domnul inginer Pincu Kaiserman, a evocat importanța cunoașterii aprofundate a trecutului poporului nostru. Conferențiarul a insistat asupra importanței izvoarelor evreiești nu numai pentru istoria populației evreiești, dar și pentru istoria României, în general, aducând drept exemplificări informații privitoare la consultații rabinice, catafete de asociații, bresle, cu documente de proprietate, corespondență comercială și particulară, memorii, relații de călătorie, extrase din presă etc.

Sâmbătă, 20 mai 1995, a avut loc o prezentare de cărți. Dr. Silviu Sanie, de la Institutul „A. D. Xenopol”, a recenzat lucrarea eminentului cercetător dr. Leon Volovici, „Ideologia naționalistă și problema evreiască în România anilor '30”, lucrare apărută de curând în Editura „Humanitas”. Autorul a folosit creator o vastă bibliografie și a cercetat în adâncime fenomenul antisemit. Prof. Minel Marcu a evocat valoroasa activitate a eminentului critic și istoric literar Zigu Ornea, care a îmbogățit istoriografia literară românească cu lucrări fundamentale. Dintre acestea, „Anii treizeci. Extrema dreaptă românească” excelează prin bogăția documentară și prin nivelul calitativ al analizei.

Publicul a apreciat competența expunerilor și a mulțumit conducerii Comunității pentru manifestările organizate.

Correspondent,
Prof. SCHVARTZ I. KARA

O PREZENȚĂ BENEFICĂ ÎN ISTORIA EVREILOR

Principala sursă istorică cu privire la Herodes cel Mare și la dinastia sa o constituie două dintre lucrările istoricului Iosephus Flavius: „Antichități iudaice” și „Războiul evreilor”.

Dincolo de cruzime (care era comună dănilor din vremea sa) și de unele tendințe elenizante, de o constantă politică proromană (care era pe linia orientării familiei sale), este indiscutabil că Herodes a menținut ultimul stat evreu antic, că a extins frontierele statului până la limitele ce amintea de regatul lui David, că a reconstruit Templul, a întemeiat cetăți (de exemplu, Herodionul, iar la Ierusalim a ridicat fortul Antonia, folosit, ulterior, în timpul asediului Ierusalimului, de către armatele lui Titus), a reconstruit orașe (Ierihonul, Caesarea - denumită de el astfel în cinstea lui Augustus) și, în fond, a fost un factor de care Roma a ținut seamă (Augustus l-a iertat pentru sprijinul acordat lui Antonius, l-a proclamat rege, l-a sprijinit și respectat), a încurajat artele și învățământul (el fiind un om cult), a respectat iudaismul și l-a protejat împotriva abuzurilor unor militari romani, atunci când aceste abuzuri au avut loc; pe timpul său au înflorit agricultura, comerțul, meșteșugurile.

Nu mai pe jumătate evreu, fiu al edomitului Antipater (tatăl său îl salvase cu trupe evreiești pe Caesar, asediat în Alexandria; se consideră că, în general, Caesar a fost favorabil evreilor), ajunge tetrarh al Iudeei, după ce fusese sfetnic al regelui hahamoneu Hyrkanos; este făcut rege de către Marcus Antonius și, ulterior, Augustus îl recunoaște și îl consideră „asociat” al statului roman, domnind mai mult de trei decenii, până în anul 4 î.e.a. Prima

sa soție aparținea dinastiei Hahamoneilor. Regatul său a cuprins Iudeea, Samaria, Galileea, Idumeia, Bataonia și Perea (aproximativ suprafața pe care a avut-o regatul lui David și, apoi, cel al lui Solomon).

HERODES CEL MARE

Se căsătorește de mai multe ori (își sacrifică soție și copii sub acuzația de conspirație; pentru acest fapt, Josy Eisenberg, în lucrarea „O istorie a evreilor”, recent publicată în traducere românească la Editura Humanitas, scrie că Herodes „...amintește în același timp de regii merovingieni și de Henric al VIII-lea al Angliei”, p. 69), impune o fiscalitate dură, menține o armată puternică, participă la războaie și, după ce reconstruiește Templul din Ierusalim, construiește, tot la Ierusalim, un teatru, un hipodrom și un amfiteatru; favorizează cultul împăratului, dar, în același timp, intervine la acesta pentru apărarea evreilor de pe întreg cuprinsul Imperiului roman; moare din cauze naturale și se bucură de o înmormântare fastuoasă. După decesul său, statul iudeu slăbește și se pulverizează, devenind tot mai vasal Romei, iar regatul este împărțit de Augustus în trei părți; cele trei părți sunt conduse de trei dintre fiii lui Herodes cel Mare (Arhelas obține Iudeea și Samaria, Herodes Antipas devine tetrarh al Galileei, Philip obține provincile cuprinse între izvoarele Iordanului și Damasc); urmașii n-au fost și n-au putut să fie la înălțimea întemeietorului dinastiei. Cu

Agrippa al II-lea (anul 100 e.a.) dinastia dispare din istorie.

Oricine vizitează azi locurile istorice din Israel se întâlnește cu urmele lăuate de Herodes (la Ierihon,

la Ierusalim, la cetatea și palatul Herodion - azi refăcute, la Caesarea și în atâtea alte locuri).

Herodes - cu luminile și umbrele personalității sale - aparține istoriei poporului evreu.

Să ne referim la câteva caracterizări ale personalității sale:

„A dus o politică abilă față de Roma, a dezvoltat economia țării sale, construcții de cetăți, drumuri...” (Enciclopedia civilizației romane. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 367); menționând actele sale de cruzime, Josy Eisenberg scrie: „Cutoate acestea, Irod a fost un mare suveran. A știut să-și extindă în mod pașnic limitele regatului, Iudeea a cunoscut o rară perioadă de pace și stabilitate” (Istoria a evreilor. Editura Humanitas, București, 1993, p. 69); „Deși a avut calitățile unui conducător, el a fost în mare măsură detestat de poporul său... A instaurat impozite și a reprimat brutal revoltele” (The Encyclopedia of the Bible. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J., p. 195-196); „Herodes cel Mare, născut la Askanon în 73 î.e.a., decedat la Ierusalim în 4 î.e.a., binevoitor față de elenism, crud... a construit orașe, a reconstruit

grandios Templul din Ierusalim...” (Universal-Lexikon. Neue Schweizer Verlagshaus AG, Zürich, Band II, p. 794); Dubnov, deși îl caracterizează negativ în a sa Weltgeschichte des jüdischen Volkes, ed. 1925, vol. II, considerându-l ca un vasal favorizat al Romei, ca un dinast dezagreat de popor, fără idealuri, dar recunoaște că era dotat cu „înțelepciune practică” și menționează construcțiile sale și planurile sale mărețe, ca și generozitatea sa (istoricul Dubnov menționează Herodionul, orașul Antipatris în apropiere de Joppa, orașul Phaselis și cetatea Kypros - ultima în apropiere de Ierihon, pe de altă parte, donații făcute pentru construcții în Rhodos, Antiohia, Damasc, Atena, Sparta). Tot Dubnov îi dedică un întreg capitol, în vol. II, p. 260-290, împărțit în 8 secțiuni intitulată: Înlăturarea Hahamoneilor; Herodes, Antonius și Cleopatra; Herodes și Octavianus Augustus; Ucidera lui Miriam și a ultimilor Hahamonei; Noi localități și construcții; Politica externă și internă; Discordia familială și uciderea fiilor lui Miriam; Conspirația lui Antipater, începutul revoltei și moartea lui Herodes.

Nu ne-a rămas nici o imagine a lui Herodes, fapt ce corespunde respectării interdicției biblice de a reproduce vreun chip; ca fapt divers, putem menționa că ne-a rămas o singură imagine a unui dinast evreu pe o monedă, aflată în Muzeul Haaretz din Tel-Aviv, monedă din perioada puternice influențe a elenismului (aceasta e și singura explicație a excepției citate).

BETINIO DIAMANT

MERIDIANE • העולם ומלואו • MERIDIANE

EVREII DIN SIRIA:

O comunitate veche pe cale de dispariție

Comunitatea evreilor din Siria, care, cu doi ani în urmă, număra 4 300 de suflete, s-a redus la 450. Dintre cele peste 20 de sinagogi din Damasc mai există trei; una dintre cele două școli evreiești și-a închis porțile, întrucât nu au mai rămas decât 40 de copii de vârstă școlară. În toată țara nu mai există nici un mohel, de anul trecut lipsește și hahamul - carnea cașer se importă din Turcia, în pachete de un kilogram. Ultimul rabin a plecat în S.U.A.

Stabilirea evreilor în Siria datează de peste 2 500 de ani, când trupele babiloniene au cucerit Ierusalimul, distrugând Templul. În timp ce Damasc a devenit un centru pentru rabini și învățați, evreii din Aleppo au făcut din acest oraș o importantă metropolă comercială între Marea Mediterană, Peninsula Arabică și Mesopotamia.

La începutul secolului al XX-lea, negustorii destofe, rădăcini și esențe, precum și bijuterii și lucrătorii în aramă evrei s-au bucurat de protecția domniilor turci, având privilegiul de a fi scutiți de serviciul militar. Revolta tinerilor turci din 1908 a pus capăt acestor avantaje: evreii au început să emigreze în S.U.A., Argentina, Mexic și Panama.

În urma plecării masive a sioniștilor în Palestina, cei aproape 40 000 de evrei din Siria au devenit ținta naționalismului arab în devenire: la interdicerea, în decembrie 1949, a Consiliului evreiesc din Damasc, jumătate din comunitate se refugiază deja. Până la începutul anilor '50, numărul evreilor a scăzut la 4 000 - o minoritate din ce în ce mai discriminată.

Cucerirea înălțimilor Golan de către Israel în războiul de șase zile din 1967 a declanșat din partea sirienilor pogromuri turbate. La Kamašiliie, mulțimea a ucis 57 de persoane. Drepturile evreilor au fost

■ Evrei cu Tora la Sinagoga din Damasc

restrânse: documentele lor de identitate au fost ștamplate cu inscripția în roșu: „mussavi” (mozaic, în arabă); nu aveau voie să se îndepărteze mai mult de patru kilometri de domiciliu, li s-a interzis cumpărarea de terenuri, deținerea unui post telefonic sau a unui aparat de radio.

Deși, după preluarea puterii de către Hafez Al-Assad, excesele au încetat, evreii au rămas cetățeni de categoria a doua. Numai în ultimul deceniu a permis Assad evreilor călătorii în străinătate, cu condiția să-și lase familia drept ostaceli și să-și cedeze provizoriu întreaga avere drept gaj serviciului secret. Astăzi, cel puțin din punct de vedere economic, evreii sunt puși pe aceeași treaptă cu celelalte minorități: la Damasc ei pot să locuiască fie în cartierul evreiesc, fie în cel creștin.

Evreii sirieni se tem de întărirea fundamentalismului islamic în Siria. După exemplele egiptean și algerian, fanatismul se infiltrează în sindicate și în organizațiile studențești, în camerele de comerț și în uniunile profesionale.

Nici în Siria evreii nu mai vor să fie țapi ispășitori ai furiei extremiștilor, în cazul în care musulmanii radicali ar acapara puterea. Totuși, se mai găsesc unii care declară că „aici m-am născut, aici voi muri”.

Nu mai în secolul nostru, câte vieți de evrei s-au jertfit pe altarul atașamentului față de o patrie vitregă? Nespus de multe.

EVA SZMUK
(După „Der Spiegel”)

Un albanez printre „Drepti ai popoarelor”

Unul dintre „cei drepti” din Albania a fost onorat de „Yad Vashem” din Ierusalim. Este vorba de Refik Vesli, în vârstă de 64 de ani, care, ca tânăr, l-a ajutat pe părinții săi, Vesli și Fatima - acum decedați -, să ascundă evrei fugiți din Iugoslavia. Este al patrulea musulman care primește această distincție.

Vesli și soția sa Drita au sosit în Israel ca oaspeți ai comerciantului Gavra Mandil, din Ramat Hasharon. Mandil avea doar patru ani când familia Vesli i-a ascuns pe membrii familiei sale și apoi a menținut un contact permanent cu salvatorii săi albanezi, începând din anul 1948, când a făcut Alia în Israel.

Tatăl lui Gavra Mandil, care avea la Belgrad un studio fotografic, a fugit în 1941, de frica naziștilor, în partea de sud a Iugoslaviei, ocupată de italieni. După o detenție de un an, cu bunăvoință paznicilor, Mandil cu soția și alți 120 de evrei iugoslavi au putut să fugă în

Albania, deși era și ea ocupată de italieni.

Acolo, evreii au trăit într-o siguranță relativă, până în septembrie 1943, când naziștii au preluat puterea în Albania. Tânărul Refik Vesli, sosind la Belgrad după război, a deprins meseria de fotograf în studioul lui Mandil, înainte de a se fi reîntors în Albania.

Toți evreii care, în timpul războiului, au fost ascunși în Albania au supraviețuit, iar aceia care mai trăiesc azi în Israel au lăudat din plin tradiționala ospitalitate și spiritul de sacrificiu ale albanezilor. După ce Refik Vesli a primit distincția, el a spus: „Sunt mândru de faptul că mica și săracă mea țară a fost capabilă să salveze evrei”. El a izbucnit în lacrimi când o femeie din rândul auditoriului a început să cânte un cântec albanez. Majoritatea supraviețuitorilor au vorbit cu Vesli sărbătorit, deoarece uitaseră puțina albaneză pe care o învățaseră când au fost tineri.

Noi plăci comemorative la Charlottenburg

La aniversarea celei mai vechi sinagogi din Charlottenburg, doamna Monika Eissel, primar al sectorului respectiv, în prezența dlui Jerzy Kanal, președintele Comunității Evreiești din Berlin și a numeroși oaspeți, a dezvelit o placă comemorativă amplasată pe imobilul din strada Behaimstrasse 11, care adăpostește lăcașul de cult.

În „Noaptea de cristal” din 9 noiembrie 1938, frumoasa sinagogă a fost devastată, iar în 1943 a fost distrusă de un bombardament.

Inițiativa punerii acestei plăci comemorative este rezultatul unui angajament luat de membrii comunității catolice și ai comunității evanghelice, numită „Luisengemeinde”.

Klaus Raschkowski, pastor al comunității „Luisengemeinde”, s-a referit la îndelungată tradiție a unei strânse colaborări creștino-evreiești în Charlottenburg. Dr. Herman Simon, director la „Centrum Judaicum”, a declarat în cuvântul său: „Uitarea este o deficiență a memoriei. A-ți aminti înseamnă a trăi”.

Placa comemorativă berlineză poartă inscripția: „Pe acest loc s-a aflat cea mai veche sinagogă din Charlottenburg, construită în anul 1889 de comunitatea religioasă evreiască; ea a fost devastată în „Noaptea de cristal” din 9 noiembrie 1938 și distrusă de bombe în timpul războiului”.

În toamna anului trecut, pe imobilul din Kantstrasse 22, a fost amplasată o placă comemorativă în amintirea renumitei scriitoare pentru copii Else Ury. Ea este mama literară a cârților „Tatzkopf” și „Nest hokchen”, care au încântat generații

SĂ CONSTRUIM VIITORUL

La Viena s-a desfășurat o manifestare excepțională în cinstea celei de-a 15-a aniversări a înființării Societății prietenilor Universității Tel-Aviv, condusă de doamna Hella Gertner. Acest jubileu al societății s-a desfășurat sub egida rectorului Universității, prof. dr. Alfred Ebenbauer, în sala de festivități a Universității, în prezența cancelarului federal Franz Vranitzky și a cardinalului König. În program au figurat discursurile unor personalități ca președintele Universității Tel-Aviv, prof. Yoram Dinstein și președintele Parlamentului austriac, prof. univ.

dr. Heinz Fischer. Prof. dr. Michael Higašberger, vicepreședintele Societății, a creionat bilanțul activității acesteia. Astfel, Societatea a susținut cu 30 de milioane de șilingi diferite proiecte ale Universității Tel-Aviv. Prof. dr. Dinstein este un foarte cunoscut specialist în drept internațional, care activează în diferite foruri ale Organizației Națiunilor Unite și și-a dobândit o deosebită faimă dincolo de hotarele Israelului. În anii 1980-1985, a fost rector al Universității Tel-Aviv; în plus, a reprezentat Israelul, din 1966 până în 1970, în calitate de consul la New York. În alocuțiunea sa, prof. Dinstein a subliniat că profesorii Universității Tel-Aviv și-au dat necontenit osteneala de a participa la viața socială și politică și de a nu-și limita activitatea numai pe tărâmul universitar. El a schițat istoria de 35 de ani a Universității, care, inițial a fost planificată numai pentru Tel-Aviv și împrejurimi, iar actualmente se bucură de un mare prestigiu și dincolo de hotarele Israelului. Perioada actuală ridică, prin noile ei descoperiri, enorme exigențe în fața intelectualilor. Atât în domeniul genetica, cât și în sectorul informaticii, sunt în curs descoperiri inimaginabile. El a făcut aprecieri și asupra procesului de pace, exprimându-se în favoarea cooperării științifice cu vecinii arabi, pentru a face și din pustiu o zonă înfloritoare.

■ Tas - ornament pentru Tora - Austria, 1815

de tinere fete și care mai fac parte și astăzi din preferințele cititorilor.

Else Ury s-a născut în 1877 la Berlin și a crescut la Charlottenburg. A locuit timp de 30 de ani pe Kantstrasse 22. În acest răstimp i-au apărut aproape 40 de cărți. În 1935, această autoare de succes a fost exclusă din Uniunea Scriitorilor din Reich. Ea ar fi putut să fugă în străinătate, dar nu a vrut să părăsească orașul ei natal - Berlinul. În 1943, a fost deportată în lagărul de exterminare Auschwitz, unde nu a supraviețuit. Ziua morții ei nu este cunoscută.

Cinci alte plăci comemorative au fost amplasate în același an. Una este menită să amintească de Kurt Singer, fondatorul Uniunii Culturale Evreiești. A doua este în memoria istoricului Joseph Wulf, cea de-a treia este dedicată lui Max Hermann, întemeietorul catedrei de teatologie de la Universitatea Friedrich-Wilhelm - Berlin; o altă placă comemorativă evocă de celor de azi existența Conservatorului Stern, de pe Sybelstrasse.

Programul berlinez de amenajare a unor plăci comemorative este o acțiune colectivă a primăriilor de sector berlineze. Dimensiunile lor: 40/60 cm; sunt din porțelan alb. Costul unei asemenea plăci este de circa 1 500 DM. Cheltuielile sunt suportate de autoritățile locale.

COMUNICAT

„Comunitățile evreiești au un fel al lor caracteristic de a supraviețui în ciuda tuturor dificultăților și nutresc convingerea că Consiliul European își va continua și dezvolta cooperarea cu comunitatea din România timp de mulți, mulți ani de acum înainte”, a declarat președintele Consiliului Comunităților Evreiești din Europa, David Lewis, în cursul recente sale vizite la București.

În afara reuniunii de lucru, profitând de prezența sa la București, Comitetul Executiv al C.C.E.E. s-a întâlnit cu conducerea locală, a vizitat instituții evreiești, a participat la serviciile religioase în istoricul Templu Coral și a asistat chiar la o nuntă! Corurile studenților de Talmud Tora și Menorah au oferit un concert în cinstea oaspeților din conducerea Consiliului European. Totodată, David Lewis, însoțit de directorul executiv al C.C.E.E., Michael May, a avut o întrevedere particulară cu ambasadorul Statelor Unite la București, Alfred Moses.

Comitetul Executiv al C.C.E.E. a ales Bucureștiul ca gazdă a ședinței sale din 11 iunie 1995, cu scopul de a discuta cu liderii comunităților locale asupra posibilităților de a înființa o Regiune de

Cooperare Sud-Est Europeană care ar urma să cuprindă București, Belgradul, Sofia și comunitățile învecinate. Proiecte regionale asemănătoare activează deja în Europa Centrală, în bazinul mediteranean și în zona baltico-scandinavă, organizând cu succes numeroase manifestări, cum ar fi întâlnirile de tineret, seminarele studențești, întâlniri ale celibatarilor la sfârșit de săptămână și consultații pentru specialiști în diferite domenii de activitate. În urma discuțiilor de la București, Comitetul Executiv a hotărât să-și continue demersurile în vederea înființării unei Regiuni Sud-Est Europene. Data și locul primelor manifestări se vor stabili prin consultări ulterioare.

Mulțumindu-i profesorului Nicolae Cajal, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, David Lewis a declarat: „Ultima dată când am fost la București, în 1983, am avut prilejul de a vizita, împreună cu regretatul Șef Rabin Rosen, multe localități din țară și am fost mișcat să văd cum se păstrează o viață evreiască activă în comunități atât de mici. Sunt bucuros să constat că această tradiție se continuă și în prezent”.

STIRI

ידיעות

STIRI

■ DACHAU - 50

În prezența unui număr de supraviețuitori ai Holocaustului și de militari americani, a fost comemorată împlinirea a 50 de ani de la eliberarea lagărului de exterminare de la Dachau, primul de acest fel construit în Germania nazistă. Înființat la numai două luni după instalarea la putere a lui Hitler (30 ianuarie 1933), acest lagăr a constituit - așa cum a subliniat, în cadrul ceremoniei, dl Max Mannheimer, președintele Asociației Deținuților de la Dachau - „o școală a genocidului”, în care au fost pregătiți viitorii SS-iști, comandanți ai lagărelor ce aveau să fie înființate în anii următori. Aici a „operat” însuși colaboratorul principal întru represiune al Führer-ului, Heinrich Himmler, pe atunci prefect de poliție la München. Printre deținuți - antifasciști, sindicaliști, membri ai unor minorități religioase, oameni aparținând unui număr de 30 de naționalități din Europa - s-au numărat și mulți evrei.

A fost ultimul eliberat dintre principalele lagăre naziste (29 aprilie 1945). Deportatii - dintre care, „oficial”, 32 000 au fost uciși, dar se pare că numărul lor a fost mai mare - au trecut aici prin chinurile testelor medicale exterminatoare, inclusiv de experimentare a efectelor gazelor ucigașe asupra organismului uman.

Waldheim, iar acestuia i-a fost interzisă orice vizită în S.U.A., suspectat fiind ca posibil criminal de război.

În cadrul unei sesiuni speciale a Knesset-ului, Thomas Klestil a afirmat că „este recunoscut faptul că printre cei mai cruzi vânători de oameni în timpul dictaturii naziste au fost și mulți austrieci”, adăugând: „Nici un cuvânt de iertare nu poate șterge rușinea Holocaustului”.

■ DIN PROGRAMUL DE CELEBRARE A IERUSALIMULUI

„Programul de sărbătorire a trei milenii de când Ierusalimul a devenit capitala statului evreiesc va începe în septembrie 1995 și va dura 15 luni. El își propune să-i implice atât pe evrei, cât și pe creștini și musulmani, sărbătorirea neavând un caracter politic”, a declarat Ehud Olmert, primarul Ierusalimului.

Programul va cuprinde un campionat de șah, un concert de gală dirijat de Zubin Mehta, un festival internațional al poeziei care l-au omagiat pe regele David și multe reuniuni și manifestări științifice.

Regizorul italian Franco Zeffirelli, omagind Ierusalimul ca eterna și singura capitală a poporului evreu, planuiește un concert spectaculos dedicat celei de-a 3 000-a aniversări a Orașului Sfânt, pentru care se va construi o arenă de 15 000 de locuri pe o colină cu priveliște spre Ierusalim. Programul va dura trei ore și va cuprinde povestiri biblice, precum și evocarea întoarcerii evreilor pe pământul străbun, după 18 secole de Diasporă. Pentru acest spectacol, Zeffirelli i-a invitat pe Luciano Pavarotti, formația Rolling Stones, Plácido Domingo, Michael Jackson, fiecare dintre ei trebuind să dedice un cântec Ierusalimului. „Finalul spectacolului a fost gândit ca o gigantică explozie de sunete, lumini și culori, care va rămâne în memoria colectivă a Ierusalimului”, a declarat renumitul regizor Franco Zeffirelli.

■ ARHEOLOGIE

În timpul unor săpături recente efectuate de studenții Departamentului de Studii Clasice al Universității din Tel-Aviv în zona unde se întindea străvechiul port „Yavneh Yam”, sau „Jamnia”, s-au găsit vase de lut importate din Grecia, inclusiv vase din secolele al II-lea și al III-lea. S-au găsit, de asemenea, amfore mari pentru vin. Unul dintre cele mai

reprezentative obiecte descoperite datând din această perioadă a fost statueta unei fete cântând la harpă.

Printre alte obiecte grecești, au fost găsite două tipuri de lămpi cu ulei și vase de ceramică, precum și fragmente din vase de lut decorate cu figuri mitologice în stilul caracteristic al secolelor al IV-lea și al V-lea înaintea erei actuale. Descoperirea unei căni cu toate aproape întregi, cu caracteristici similare aceloră din estul Greciei, datând din secolul al VII-lea, arată legăturile foarte îndepărtate în timp cu lumea greacă.

■ CATOLICII DIN UNGARIA CER SCUZE

Bisericele creștine din Ungaria au dat, împreună, un comunicat în care au denumit Holocaustul „cel mai rușinos eveniment al secolului al XX-lea”.

Documentul a fost emis de Episcopii Catolici din Ungaria și de Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Ungaria, cu ocazia celei de-a 50-a comemorări a Holocaustului.

În declarație se cer scuze, în numele creștinătății, pentru „deportarea, persecutarea și uciderea a 600 000 de evrei din Ungaria în timpul Holocaustului”.

Câteva sute de evrei din Ungaria au fost totuși ascunși și salvați de creștini unguri.

■ ...ȘI JAPONEZII

În urma apariției în revista japoneză „Marco Polo” a unor articole care negau existența camerelor de gazare și uciderea sistematică a evreilor la Auschwitz, s-a produs un val de proteste din partea organizațiilor evreiești din S.U.A. și a Guvernului Israelului. În consecință, Kengo Tanaka - președintele Editurii „Bungei Shunju” - a decis suspendarea publicației, concedierea redactorilor vinovați și distrugerea exemplarelor nevândute.

Rabinul Abraham Cooper, decan - asociat la baza din Los Angeles a Centrului Wiesenthal, a venit la Tokyo, la invitația lui Tanaka, pentru a primi scuzele oficiale și pentru a participa la o conferință de presă.

Tanaka și-a exprimat adâncul regret pentru faptul că articolul a cauzat o durere imensă nu numai evreilor, dar și altor milioane de oameni care s-au dedicat adevărului.

„A fost de necrezut” - a spus Cooper la întoarcerea sa. Conferința de presă a durat două ore și 20 de minute, întrunind peste 400 de ziariști din Japonia și din alte țări.

■ LIMBA IDIȘ ȘI CONSILIUL EUROPEI

Cu prilejul desfășurării unei conferințe de două zile la Vilnius, capitala Lituaniei, secretarul general al Consiliului Europei, Daniel Tarschys, a făcut cunoscută preocuparea înaltului lor „de a promova statutul limbii idiș”, astăzi pe cale de dispariție, dar care odinioară a fost vorbită, până la Holocaust, de aproximativ 11 milioane de evrei din Europa. Azi, idișul mai are două milioane de vorbitori în întreaga lume. Declarația menționată a fost făcută, parcă,

simbolic la Vilnius (Vilna), cunoscut până la cel de-al doilea război mondial ca „Ierusalimul nordului”, principalul centru intelectual și spiritual de limbă idiș și care a pierdut în Holocaust marea majoritate a celor 60 000 de locuitori evrei ai săi.

■ LA UMBRA LUI HITLER

În urma unei vizite în Germania, Yaron Svoray, militar israelian în retragere, a descoperit legături între neonaziștii germani și extremiștii de dreapta din S.U.A. El a prezentat descoperirile sale Centrului Wiesenthal, care a trimis imediat o notă de avertizare Ambasadei Germaniei din Washington. Deși au fost puse în fața unor evidențe, incluzând transcrieri, casete și alte materiale, misiunea diplomatică germană din Statele Unite n-a acționat corespunzător la acestea.

Atunci, Svoray, pentru a sensibiliza opinia publică americană, a luat legătura cu Nick Taylor, autor al mai multor cărți documentare importante. Rodul acestei colaborări este lucrarea „La umbra lui Hitler”, apărută recent la New York, despre care Simon Wiesenthal, autor al prefeței cărții, scria: „Sper că această carte va ajuta la combaterea atitudinii de minimalizare a mișcării neonaziste”.

■ CASA LUI DAVID

O inscripție menționând „Casa lui David” a fost descoperită în Israel în timpul excavărilor din străvechiul oraș Dan. Aceasta este prima referință extrabiblică găsită despre regele David. Inscripția, scrisă în aramaică, este o parte dintr-o lespede înălțată de unul dintre regii Aramului, relatând victorii asupra dușmanului. Au supraviețuit numai 13 rânduri din textul original.

Lespedea a fost sfărâmată în antichitate, iar acest fragment a fost găsit în apropierea unei porți exterioare a orașului. Este cea dintâi inscripție monumentală din perioada Primului Templu descoperită în Israel, deoarece regii evrei nu-și înălțau monumente în onoarea lor, religia mozaică interzicând să faci chip cioplit.

■ SINAGOGI PROFANATE

La Lübeck, în Germania, sinagoga a fost ținta unui atac prin incendiere. Autoritățile germane au înfiert acest act terorist, care nu este primul săvârșit în ultima vreme de cuceririle neonaziste din acest oraș.

În aceeași zi, persoane neidentificate au aruncat o bombă în interiorul unei sinagogi din Riga,

capitala Letoniei. Explozia a provocat pagube edificiului de cult, din fericire, nu s-au înregistrat victime.

■ ACȚIUNE UMANITARĂ

Un neobișnuit matineu în scop de binefacere a avut loc la Opera de Stat din Viena, „Societatea Prietenilor Universității Ierusalim”, din Austria, a lansat invitații pentru o reuniune de lectură, la Opera de Stat. În program au figurat texte de Helmut Qualtinger, citite de Otto Schentz și Peter Turmini. Textele, parțial morbide, nu au corespuns, poate, pe deplin gusturilor publicului prezent, dar erau tipice pentru opera lui Qualtinger, care prezintă, cu un sarcasm mușcător, imaginea mediului ambiant. Un spectacol revelator pentru acest mare satiric și cu bune rezultate privind scopul propus.

■ MUZEUL AL ARTEI ISLAMICE ÎN IERUSALIM

Impresionanta clădire din Ierusalim care poartă numele „L. A. Mayer Memorial Institute for Islamic Art”, este considerată ca o punte între culturi. Construit în 1975, muzeul găzduiește, la ora actuală, 8 000 de exponate: ceramică, sticlă, caligrafie, miniaturi, sculpturi în lemn, faianțe, obiecte din metal și din piele, textile, bijuterii și obiecte din fildeș - toate având un bun finisaj artistic. Exponatele provin din Egipt, Siria, Irak, Turcia, India, Afganistan și Iran.

Înființarea muzeului se datorează inițiativei Verei Salomon, de la Londra, care dorea să stimuleze, pe această cale, realizările artistice ale vecinilor Israelului, pentru a stabili astfel o punte de legătură între culturi. Circa 30 000 de persoane vizitează anual muzeul, care prezintă mereu noi expoziții.

■ INVITAT DE ONOARE

Președintele Uruguayului, dr. Luis Alberto Lacalle, a fost invitat de onoare la festivitățile celebrării primului deceniu de activitate a mișcării hasidice „Habad-Lubavici” pe pământ uruguayan. După ce a luat cuvântul, arătând importanța acestei asociații, Rabinul Eliezer Șemtov i-a prezentat un șofar, explicându-i modul de funcționare și simbolul acestuia. Apoi, șeful statului uruguayan a sunat înfundat din el, spre marea emoție a celor prezenți.

■ ȘCOALĂ DENUMITĂ „STATUL ISRAEL”

O școală veche de peste o sută de ani din localitatea Traiguen a căpătat numele de „Statul Israel”, în urma demersurilor lui Francisco Bayo, președintele Grupului Interparlamentar Chile-Israel. La festivitate au participat, în afară de ministrul învățământului, conducătorii sefarzi ai orașului.

■ ANIVERSARE

Simha Sne, figură importantă a literaturii iudeo-argentinene în idiș și castiliană, a împlinit de curând 80 de ani. La festivitatea ce a avut loc în onoarea sa, a luat cuvântul și marele scriitor sefard Ernesto Sabato.

■ DISTINCȚIE

Președintele Venezuelei, Rafael Caldera, l-a decorat pe A. B. Kliksberg cu cel mai mare ordin al țării, „Andres Bello”, pentru „aportul fundamental la dezvoltarea științei administrative a țării”.

■ COMEMORARE LA MAUTHAUSEN

Cu prilejul semicentenarului eliberării fostului lagăr nazist de exterminare de la Mauthausen (Austria), a avut loc o ceremonie în amintirea martirilor. Au fost de față cancelarul Austriei, Franz Vranitzky și renumitul militant evreu pentru descoperirea și pedepsirea criminalilor de război hitleriști Simon Wiesenthal, în vârstă de 86 de ani.

Înființat în aprilie 1938, imediat după anexarea Austriei de către Germania, lagărul de la Mauthausen a „găzduit” circa 335 000 de prizonieri, dintre care peste 122 000, în mare parte evrei, au fost uciși.

■ RECUNOAȘTERE

În decursul unei vizite de trei zile întreprinse în Statul Israel, președintele Austriei, Thomas Klestil, a recunoscut complicitatea Austriei la Holocaust, ca parte a regimului nazist al lui Adolf Hitler. Efectuând vizita și exprimând regretul națiunii sale de a fi fost complice la Holocaust, Klestil a amendat, totodată, faptul de a fi fost ales, în 1986, la președinția Austriei Kurt Waldheim, despre care s-a aflat, ulterior, că a fost ofițer nazist de informații în Balcani, în perioada celui de-al doilea război mondial.

Israelul a suspendat relațiile diplomatice cu Austria în 1986, până la expirarea mandatului lui

JEWISH REALITY

The Annual Session of the ECJC of the European Council of Jewish Communities Was Held in Bucharest

Press Release

"Jewish communities have a peculiar way of surviving against all odds and I am confident that the European Council will continue and enhance its co-operation with the Romanian community for many, many years to come", declared David Lewis, President of the European Council of Jewish Communities on his recent visit to Bucharest.

In addition to its formal business meeting, the delegation of the European Council Executive Committee took the opportunity of being in Bucharest to meet with local leadership, visit Jewish institutions, attend services in the historic Choral Synagogue and even attend a wedding ceremony! A concert of the Talmud Tora and Menorah choirs was also given in honor of the European Council visit. Later, David Lewis, accompanied by ECJC Executive Director Michael May, met privately with US Ambassador to Romania Alfred Moses.

The Executive Committee of the European Council chose Romania for its most recent meeting on 11 June in order to discuss with local communal leaders the possibility of establishing a Southeastern European Co-operation Region which would comprise Bucharest, Belgrade, Sofia and neighbouring communities. Similar regional projects already functioning in Central Europe, the Mediterranean and the Baltics-Scandinavia have organised many successful events including youth meetings, student seminars, singles weekends and consultations for communal professionals. Following the discussions in Bucharest, the European Council Executive decided to pursue the establishment of the Southeastern European Region. Further consultations will determine when and where the first activity shall take place.

In thanking Prof. Nicolae Cajal, President of the Federation of Jewish Communities in Romania, David Lewis noted, "When I was last in Bucharest in 1983, I had the opportunity to visit many towns outside Bucharest with the late Rabbi Rosen and I was touched by the persistence of a strong Jewish life in such small communities and I am glad to see that tradition remains today".

THE LAST EVENTS

A DELEGATION OF ISRAELI MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS VISITED OUR COMMUNITY

Professor Dr. Nicolae Cajal, the President of the Federation of Jewish Communities in Romania, and members of the Executive Committee of F.J.C.R. received June 13 at Bucharest the visit of a delegation of the Israeli Foreign Affairs Ministry.

The delegation included Messrs. Harry Kneytal, Ioram Shami, Avi Milo, Zvi Rav-Ner, Mrs. Dana Goldshani, and was accompanied by His Excellency Mr. Avshalom Megiddon, the Israeli Ambassador in Romania and Mrs. Lily Hahami, cultural counsellor at this Embassy.

It was a brotherly discussion on some aspects of the Jewish population life.

COMMEMORATION

A tribute to Dr. Wilhelm Filderman, an outstanding personality of the Romanian Jewish life before and during the Second World War, was paid May 22 at the Bucharest Choral Temple, to mark the 32d anniversary of his death. After an eulogy by Dr. Nicolae Cajal, leader of the Romanian Jewish Federation, a memorial service was conducted, and the Jewish youth's choir, Shira Vezimra, gave an inspired performance.

DISTINCTIONS

Two prominent physicians born in Romania, Professor Dr. Shmuel Pinhas, director general of Jerusalem's Hadassa Hospital, and Professor Dr. Gabriel Gurman, head of the anesthesiology division at the Soroca Hospital in Beer Sheva, were awarded honorary doctorships of the Carol Davila Medical University in Bucharest. Representing the Romanian Jewish Federation at the May 24 ceremony were president Professor Dr. Nicolae Cajal, member of the Romanian Academy, assistant general secretary, Att. Iulian Sorin and Dr. Alexandru Elias, of the Federation's polyclinic.

MARGARETA STERIAN AWARDS

A numerous audience gathered May 27 in the Marble Hall of the Bucharest National Art Museum to attend the Awards of the Margareta Sterian Foundation, so named for the brilliant Jewish painter and poetess, whose impressive career marked a milestone in the 20th century's Romanian culture. Winner of the creation prize was noted artist Georgeta Naparus, while further awards went to museum curators Carmen Brad, Yvonne Efremov, Florenta Ivaniuc, Sheiva Sanie,

and Senica Tudose, in recognition of their excellent job as exhibition organizers. The young and gifted film director Francisc Mraz won a distinction for his video film, "Trust Me for I Know How To Do It," devoted to Sterian's work. Delighting the audience, along with Mraz's film was a selection of Sterian poetry in the skilled rendition of actresses Ileana Predescu and Olga Delia Mateescu.

BUCHAREST JEWISH THEATER WINS WARM APPLAUSE

In Israel...

"I had never seen *The Jackpot* like that," Rodica Grindea exclaimed in an Israeli newspaper to mark her happy surprise at watching the well-known play in the unprecedented, zestful trappings of a musical—the brand new show that the Bucharest Jewish Theater troupe took on a tour to several Israeli venues last April 13-May 13.

"Our old acquaintances, Rudy Rosenfeld and Leonie Waldman-Eliad, looked astonishingly young in the leads of a poor couple from a Jewish shtetl," Grindea wrote, avowing her delight to find them such gifted singers and dancers, particularly in Waldman-Eliad's charming "I am a lady now" and in the hugely exhilarating second-act duo, to cite, as she put it, "just two moments from a performance that the two actors dominated by their overwhelming presence."

In another admiring review, Israella Schapira noted the show's faithfulness to both the musical tradition and Shalom Aleichem's original texture. "Director Harry Eliad knew how to modernize the comedy with a sure sense of artistic tactfulness, so the result is undoubtedly a real accomplishment. It is a mirthful show, with vital movement on stage, beautiful songs, and a marvellous choreography." (Mya Lionescu)

... and in Republic of Moldova

With no fewer than four different titles on its playbill, the Bucharest Jewish Theater company hit the road again on May 22-29 to make its contribution to the Jewish Culture Week in the Republic of Moldova. Fresh from rewarding tours to Switzerland, France, Israel and Greece, the Bucharest actors were the great hit of the Week winning standing ovations for their performances of *Dybuk*, *The Jackpot*, *A String of Melodies*, and *Tonight, Lola Blau*, some of them winners of Romanian UNITER awards in 1994.

The troupe's six shows at the Mihai Eminescu National Theater in Kishinev and their one show at Balti drew among them an audience of more than

ISRAEL'S INDEPENDENCE DAY ANNIVERSARY

CULTURAL INTERFERENCES

The National Art Museum in Bucharest played host May 18 to an inspiring event - **Romania-Israel Cultural Interferences** - organized by the institution's pedagogical division in cooperation with the Romanian-Israeli Cultural Friendship Association, and with the precious support of the Israeli Embassy to Bucharest. Gathering in the stately marble hall, a numerous audience watched delightedly the complex, lively performance directed by Victoria Stetenco and emceed by Victor Simion, the prominent art critic. A documentary on the 47th anniversary of the creation of the modern state of Israel was followed by a videotaped interview with Marcel Iancu, the last ever given by the prominent Romanian Jewish artist, splendidly illustrated by paintings from his Bucharest period. Talking about Israel was painter Sabin Balasa, whose works were recently on show at Rehovot. Radu Carneci's recollections of how he translated the **Song of Songs**, strewn with excerpts of his Romanian version recited by actress Marinela Patru, were another attraction of the meeting. Dr. Razvan Theodorescu, a noted art historian and member of the Romanian Academy, prefaced the gathering taking the opportunity to launch the 3d issue of the Romanian-Israeli Association's magazine, **The Olive Branch**, as well as **The Bloody Decalogue**, a terrible Auschwitz diary by Tereza Mozes from Oradea. The evening ended with a performance by the young Jewish group Menorah, directed by Gerry Podgoreanu. A highlight of the meeting was a salute address by Miha Goldman, Israel's deputy minister of education, youth and sport, then on an official visit to Romania.

ISRAEL WITH A SMILE

Opening in late May at the Bucharest Museum of Art Collections, the exhibition titled "From the Tip of the Pen: Israel Seen by Cartoonists" is the

successful upshot of a collaboration between museum experts and the Israeli Embassy in Bucharest. Ambassador Avshalom Megiddon and Lily Hahami, the embassy's cultural counsellor, were present at the opening, alongside Professor Razvan Theodorescu, the chairman of the Romanian-Israeli Cultural Friendship Association, and other prominent figures of the Bucharest artistic and cultural community. The Romanian Jewish Federation was represented by Att. Iulian Sorin, assistant general secretary, and Alexandru Sivan, general director.

NAZARETH IRIS TO BRASOV

A troupe of amateur dancers from Israel, the **Nazareth Iris**, won a hearty acclaim in Brasov where their lively performance marked the Israeli Independence Day this year. So inspired was the choreography, blending tradition and modernity, so skilled and unrestrained their dances that it seemed hard to believe they were in fact workers, students and clerks by their trade. To more than one viewer their happy smiling faces were a striking evidence that innate Jewish optimism is the very cornerstone of Israeli progress. Alongside them, the choir of the Jewish Community in Brasov and the Astra Choir, made a valuable contribution to the exuberant show. Recalling Independence Day, Tiberiu Roth, the leader of the Brasov community, concentrated in his speech the essence of that landmark day, May 14, 1948. As for Israel 1995, she is, as Prefect Popa put it in his address, a strong and loyal friend on whose diligent help Romania can depend at any time. Tova Bin Nun, the Sohnut director to Romania, was attending the Brasov celebration, and I remembered she had been there last year too. I remembered telling her then that, in my view, "feeling Jewish" was more important than just "being Jewish." Well, watching the Nazareth dancers and listening to the inspired speeches, we all felt very Jewish. Nothing perhaps would better mirror what we felt than the adage deeply inscribed in every Jewish soul, "Next year, to Jerusalem!" (Alina Iordache).

EXHIBITION IN CRAIOVA

A wide range of events marked this year's anniversary of Israeli Independence Day all around Dolj County. An exhibition of art photography, "Nature and Landscape in Israel," by Shai Ginot opened at the Art Museum in Calafat, while in the county capital, Craiova, the meaningful commemorations included documentary film shows on Israeli history and the remarkable achievements of the reborn Israeli state, as well as a beautiful performance by the young singers and virtuosos of the local artistic high school. During a meeting in the Mirrors Hall of the Craiova Art Museum, Israeli independence and the thriving cooperation between Jerusalem and Bucharest were remembered and described by many distinguished speakers, including Lily Hahami, cultural counsellor with the Israeli Embassy in Romania, Senator Andrei Potcoava, the underprefect of Dolj, Marin Nicolai, Professor Dr. Ion Olteanu, and Professor N. Marinescu, vice chairman of the county council. (Al. Firescu)

HASEFER AT BUCHAREST BOOK FAIR

Hasefer was among the 190 publishing houses and cultural institutions displaying at the 3d International Book Fair hosted as usual by the Art-Expo Galleries of the Bucharest National Theater. The opening ceremony June 8 included speeches by the organizer, Mihai Oroveanu, and Dr. Dan Grigorescu, the noted literary critic and historian.

Hasefer's stand featured 18 titles spanning a wide range of domains. Jewish history in Romania was illustrated by volumes such as **Sources and Testimonies on Romanian Jews from the 1st c. to the 18th c.**, I. Kara's **The Jewish Congregation at Podul Iloaiei**, and **The Jewish Congregation in Bacau**. Contemporary history was mirrored in **Romanian Jews from 1940 to 1944**. The **Anti-Jewish Legislation**, **The Martyrdom of the Romanian Jews**, **Remember**, and **Commemoration of the Holocaust in Northern Transylvania**, the latter in French, English and Spanish versions. The economic realm was represented by Dr. Avram Rosen's study on **The Jewish Contribution to the Industrial Development of Bucharest from 1750 to 1938**, the first volume of a **Contributions** series launched

this year. Religious reflection made the substance of the **Biblical Essays** of the late Chief Rabbi, Dr. Moses Rosen, of blessed memory, whose book of memoirs, **Dangers, Trials and Miracles**, was also on display. Hasefer's literary production was presented through a collection of children's stories translated from Yiddish by Anton Celaru and beautifully illustrated by Tia Peltz.

Rivaling successfully with production from a total 13 countries, including Britain, China, France, Germany, Hungary, Italy, Spain, and the United States, Israeli publishers put in a remarkable appearance. Under cure of the Israeli Embassy to Bucharest, the stand exhibited history volumes, tourist albums, memoirs and biographies of leading Israeli personalities, classic and modern literature, science and economics studies, books of art - constituting among them all a great attraction to the visitors. Among the thousands who toured the four-day fair were the leaders of the Romanian Jewish Federation, including the president, Professor Dr. Nicolae Cajal, Eng. Theodor Blumenfeld, the general secretary, and the assistant general secretary, Att. Iulian Sorin.

ԵՃԻԱ ՇՈՀԱՆԱՅԻ ԱՊԼԷԹԱՆ

ԵՃԼ ԱՌՀԿԱԷ ԱՌԼԼ ԷԿԻԱ ԱՌԼՈՂ

[illegible]

சாலை - சாலை பாதை

ḤĀL ʾĀ-ḤĪ. ḤĪḤĪ: (ḤĪḤĪ ʾĀ ʾ)
 ḤĪḤĪ ḤĪḤĪ ḤĪ ḤĪḤĪ ḤĪḤĪ ḤĪḤĪ

உதயம் உயர்க்கும்

ۛۛۛۛۛۛۛۛ
 ۛۛۛۛۛۛۛۛ

שְׁמִי אֵלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

ՀԿՐԼ ԵԼԼՈՒԼ

[illegible]

ԼՆԿԱ ԵՔԼԵ ՔՀԿ՝ ԷԷԼՈՒԵ

[illegible]

5555

Երաժշտական համագործակցությունը համարվում է միջազգային մշակութային փոխանակման և համագործակցության կարևոր ուղի։ Այս ոլորտում համագործակցությունը հանդիսանում է միջազգային մշակութային փոխանակման և համագործակցության կարևոր ուղի։ Այս ոլորտում համագործակցությունը հանդիսանում է միջազգային մշակութային փոխանակման և համագործակցության կարևոր ուղի։

צאנזער ליטווישער שולע

[illegible]

5455

[illegible]

ל'אזאל ל'לל ל'ללל ל'לללל

אֲנִי אֶלְעָזָר בֶּן-אַחֲזַב הַכֹּהֵן הַגֹּדֵל וְהַמְּשֻׁלָּם